

โครงการวิจัย
ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสลิดบางป่อ
Famer's Expectation on the registration geographical indications on
Pla Salid Bangbo

โดย
อ.ดร.น้ำผึ้ง มีคิล และคณะ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

30 ธันวาคม 2562

สัญญาเลขที่ RGD61A001-06

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสลิดบางบ่อ
Famer's Expectation on the registration geographical indications on
Pla Salid Bangbo

คณะผู้วิจัย

อ.ดร.น้ำผึ้ง มีศิลป์

นางสาวยุพเรศ พระประดิษฐ์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

ชุดโครงการวิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจปลาสลิดจังหวัดสมุทรปราการ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

และมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (มฉก.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.และมฉก. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยทีมวิจัยจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

คณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยที่ค้นพบจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มมูลค่าและ
คุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกของจังหวัดสมุทรปราการภายหลังการจ
ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

คณะผู้วิจัย
ธันวาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ง
ส่วนที่ 1 ข้อมูลโครงการ	1
ส่วนที่ 2 การรายงานเนื้อหา	
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมา หลักการและเหตุผล	2
วัตถุประสงค์ของโครงการ	3
คำถามการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
เป้าหมายของผลผลิต (output) และตัวชี้วัด	
เป้าหมายของผลลัพธ์ (outcome) และตัวชี้วัด	
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
วรรณกรรม และเอกสารงานวิจัย	5
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	15
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
วิธีการศึกษา	16
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	16
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	16
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	17
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
การศึกษาบริบทของชุมชนและกระบวนการในการจดทะเบียน	
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ	18
ความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียน	
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ	20
ศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียน	
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ	27
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	32
บรรณานุกรม	36
ภาคผนวก	
บทความสำหรับเผยแพร่	ก-1
วัตถุประสงค์ กิจกรรมในโครงการและการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	ก-10
รายงานสรุปการเงินในรอบ 12 เดือน	ก-11
การบูรณาการด้านเรียนการสอนกับการวิจัย	ก-12

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ และ 2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่ต้องการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นหลักในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อโดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม จำนวน 454 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 26 ราย เพื่อให้สามารถค้นพบทั้งประเด็นหลักที่ต้องการและเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆ ที่อยู่นอกเหนือประเด็นที่ต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการแปลงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องได้โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) จากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันและวิเคราะห์เชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดังตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จัดทำขึ้นใน 2 ระยะควบคู่ไปกับโครงการวิจัยอื่น ๆ ในชุดโครงการวิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกความคาดหวังออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยทำการสำรวจความคาดหวังใน 2 ระยะ กล่าวคือ

ระยะที่ 1 ในช่วงเวลาที่มีการดำเนินการพัฒนามาตรฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งพลาสติกสดและพลาสติกตากแห้ง โดยการยกระดับการเลี้ยงปลา การแปรรูปและรสชาติพลาสติกทั้งจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ จำนวน 454 ราย ด้วยการตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความเข้มแข็งของชุมชนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2.) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกันทั้งในเรื่องของการอาชีพ และรายได้ ทั้งนี้เกษตรกรมีความกังวลใจหากเกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจจะนำมาซึ่ง การไม่สามารถผลิตพลาสติกที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ อันเนื่องมาจากพื้นที่เลี้ยงปลาในปัจจุบันลดลง ผู้เลี้ยงปลาขาดแคลนทั้งองค์ความรู้และเงินทุนในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยง ผู้แปรรูป/ผู้ขายสามารถสมมติหรือรับสมอ้างว่าเป็นพลาสติกบางบ่อ(แท้) ได้ และผู้บริโภคไม่สามารถจำแนกความแตกต่างได้ นอกจากนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของชุมชนมากกว่าผลดี หากไม่สามารถกระจายผลประโยชน์จากกลุ่มผู้ขายไปสู่กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ได้

ระยะที่ 2 จากผลการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นมูลเหตุที่นำสนใจที่นักวิจัยได้ทำการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมในการเสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 19 ราย ด้วยการสัมภาษณ์แบบมี

โครงสร้างทางโทรศัพท์และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งทางด้านอายุที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ความเกี่ยวข้องกับ การผลิตพลาสติกไม่ต่ำกว่า 20 ปี มีช่องทางการจัดจำหน่ายพลาสติกเป็นของตนเอง ทั้งนี้ ความคาดหวังของ เกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ ยังอยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาวะหนี้สินของครอบครัว ตลาดในการซื้อขายพลาสติก GI ในประเทศไทยมีมากขึ้น ตลาดขายพลาสติก GI ในต่างประเทศ มีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI เพิ่ม มากขึ้น การกตราคารับซื้อพลาสติกลดลง เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและตั้งราคาพลาสติก GI คนในชุมชน ทุกฐานะเศรษฐกิจมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการขอใช้ตรา GI การกระจายรายได้จากการขายพลาสติก GI ไปสู่ผู้เลี้ยงปลามีมากขึ้น ยกเว้นเพียงความคาดหวังในประเด็นที่เกี่ยวกับรายได้จากการขายพลาสติก เพื่อ ขุดเซยค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการปรับปรุงคุณภาพน้ำให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปปลา สลิด GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย, การปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ, พลาสติก GI ได้รับความนิยม, การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรู ปลาสลิดบางบ่อ

การศึกษาศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลา สลิดบางบ่อ ซึ่งสามารถประมวลได้จากการชอ้กงวลของกลุ่มเกษตรกร พบว่า

1. ศักยภาพของเกษตรกรที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ เกษตรกรมีความผูกพันกับการผลิตพลาสติกแบบดั้งเดิม พิจารณาได้จากช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกที่ มากกว่า 20 ปี แม้ว่าประสบปัญหาทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และรายได้จากพลาสติก เกษตรกรเหล่านี้ยังคงประกอบอาชีพด้วยความเพียรเพราะรักในอาชีพของบรรพบุรุษ มีความตั้งใจที่จะ ปรับเปลี่ยนทั้งการเลี้ยงและแปรรูปเพื่อให้ได้มาตรฐาน GI

2. ปัญหาและความต้องการในการหนุนเสริมของของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ สามารถจำแนกกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 เกษตรกรที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบกับอุปสรรคทั้งทางด้านรูปแบบของบ่อเลี้ยงที่มีขนาดใหญ่ทำให้ต้องจับพลาสติกได้เพียงปีละครั้ง เพื่อ ขายได้ราคาตามที่พ่อค้ากำหนด การขาดแคลนแรงงานทั้งในระดับครัวเรือนคือคนรุ่นใหม่ และการขาดแคลน การหนุนเสริมทางเทคโนโลยีในการผลิตแปรรูปและการตลาด

2.2 เกษตรกรที่ต้องการพัฒนาเพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบ กับอุปสรรคการขาดการรวมกลุ่ม การขาดแคลนเงินทุน องค์ความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาการผลิตปลา สลิด

ทั้งนี้หากวิเคราะห์จากภูมิหลังของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรเหล่านี้ประกอบอาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกมากกว่า 20 ปีทำให้เกิดความรักและความผูกพันกับอาชีพ มีภูมิปัญญาทั้งจากการเลี้ยง และแปรรูปพลาสติกแบบดั้งเดิม แรงจูงใจหลักของการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และต้องการเผยแพร่ให้พลาสติกบางบ่อเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและมีการ สืบสานทั้งการเลี้ยงและการแปรรูปตามกรรมวิธีดั้งเดิมและยังคงเอกลักษณ์ของพลาสติกบางบ่อไว้คู่สังคมไทย ซึ่งหน่วยงานที่ขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ควรนำประเด็นที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อสร้าง มาตรการในการส่งเสริมและอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อที่มีสายโซ่การผลิตอยู่ในทั้งอำเภอบางบ่อ บางพลี เมือง

และบางเสาธงควบคู่ไปกับการยกระดับการเลี้ยงและการแปรรูปพลาสติกบางบ่อที่ได้มาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทาง
ภูมิศาสตร์

ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้เกษตรกรสามารถขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทาง
ภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ การสนับสนุนเงินทุนให้สามารถปรับปรุงบ่อปลาให้มีขนาดเล็กลง และ การ
สร้างห้องเย็นเพื่อใช้เก็บพลาสติกที่จับจากบ่อในชุมชนแทนการขายปลาทั้งหมดบ่อให้พ่อค้าคนกลาง ตลอดจน
การยกระดับรายได้จากการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกให้ถึงมือเกษตรกรตัวจริง การสนับสนุนให้เกิดการ
รวมกลุ่ม การหนุนเสริมทางเทคโนโลยีและการถอดบทเรียน/ภูมิปัญญาด้านพลาสติกให้กับเกษตรกร

บทคัดย่อ

ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ

Famer's Expectation on the registration geographical indications on Pla Salid Bangbo

น้ำผึ้ง มีคิล^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวัง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ โดยการนำวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นหลักผสมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อค้นพบจากการวิจัยคือ ในช่วงต้นของการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนปลาสดจังหวัดสมุทรปราการให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เกษตรกรมีความคาดหวังทั้งด้านรายได้และด้านสังคมในระดับปานกลาง แต่เมื่อดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตจนสามารถขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พบว่า เกษตรกรที่มีศักยภาพในการขอใช้ตราสัญลักษณ์ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความคาดหวังทางด้านสังคม ในระดับมาก ในขณะที่ความคาดหวังทางเศรษฐกิจยังอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมุ่งเน้นประเด็นในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเลี้ยงและแปรรูปแบบชาวสมุทรปราการ การปรับปรุงบ่อปลา การยกระดับการแปรรูปด้วยการสร้างห้องเย็นในชุมชน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปจนปลาสดบางบ่อแท้ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรในการขอใช้และรักษามาตรฐานการผลิตปลาสดบางบ่อตามที่ยกจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

คำสำคัญ : ความคาดหวัง, ปลาสดบางบ่อ, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

Abstract

The purpose of this research was to identify the expectation, problem and famer development guidelines on the registration geographical indications on Pla Salid Bangbo. This reseach used mixed method, essentially by quantitative method and bled by qualitative method. The findings was on the beginning of the process to develop and create value added of Pla Salid, Samutprakarn province to registration geographical indications. Famer had a moderate level of expectation toward income and social. When there have develop the supply chain to success on registration geographical indications. Famer who want to use geographical indications had a high level of expectation toward social. In the outer hand famer had a moderate level of expectation toward income. So that relate agency must have support to case the standard of geographical indication, focus on conversation on local wisdom of raising and processing by Samutprakarn's wisdom. Rework Pla Salid pond, improve the

¹ อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

E-mail : gearfang@gmail.com

processing by create community's cold room, propagate and make a famous for fishman and processor to well-known alongside raise the price so that create farmers' motivate to using and treating geographical indications

Keywords: expectation, Pla Salid Bangbo, geographical indications

ส่วนที่ 1
ข้อมูลโครงการ

สัญญาเลขที่ RGD61A001-06

ชื่อโครงการ ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสลิดบางบ่อ

Famer's Expectation on the registration geographical indications on Pla Salid Bangbo

หัวหน้าโครงการ: อ.ดร.น้ำผึ้ง มีศิลป์

หน่วยงานต้นสังกัด : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

หน่วยงานร่วมโครงการ :..... -

ระยะเวลาดำเนินการ : 1 ปี (ตั้งแต่วันที่ พฤศจิกายน 2561 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2562)

ส่วนที่ 2 การรายงานเนื้อหา

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

จังหวัดสมุทรปราการได้ทำการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ของจังหวัดว่า “เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลกับการพัฒนาเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมั่นคงปลอดภัย” ทั้งนี้การพัฒนาภาคการเกษตรของจังหวัดสมุทรปราการมุ่งเน้นไปที่ผลผลิตที่โดดเด่นที่สุดจำนวน 5 อันดับ

พลาสติกถือเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่โดดเด่นที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัดสมุทรปราการได้เสนอแนวทางการพัฒนาและกรอบการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นเรื่องการตลาด การสร้างการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตร และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน และจากการประชุมระดมสมองในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ ณ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2561 โดยมีตัวแทนจากกลุ่มผู้เลี้ยงปลา ผู้แปรรูปปลาจากอำเภอต่าง ๆ ผู้บริหารและหน่วยงานจากภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ได้นำมาสู่ประเด็นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) พลาสติกบางบ่อ

จากการศึกษาวิจัยพัฒนานวัตกรรมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจพลาสติกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ร่วมกับของผู้ที่อยู่ในห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการและพบว่า การเพาะเลี้ยง การแปรรูปพลาสติกมีความสัมพันธ์กับแหล่งทางภูมิศาสตร์ซึ่งสามารถนำไปสู่การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการในนามของพลาสติกบางบ่อได้ ซึ่งจะเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าพลาสติกให้เป็นที่ยอมรับและสร้างรายได้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตซึ่งพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการสามารถขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งผู้แปรรูปพลาสติก ควรใช้กรรมวิธีในการแปรรูป กรรมวิธีในการตากแห้งพลาสติกซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสมุทรปราการ และเป็นไปตามสูตรที่ได้มีการถ่ายทอดจากคนในชุมชน เพื่อที่จะคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการและมีการคัดสรรหน่วยงานเพื่อทำรับผิดชอบและทำหน้าที่ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของพลาสติกบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ทั้งนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของพลาสติกบางบ่อจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงความคาดหวังของเกษตรกรที่จะเกิดขึ้นทั้งในแง่ของทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่ทำการผลิตและแปรรูปพลาสติกบางบ่อ ด้วยความเข้าใจและความตระหนักถึงฉันทามติของชุมชน ตลอดจนเข้าใจถึงความต้องการและรูปแบบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กระบวนการหาทางออกในกรณีที่เกิดวิกฤติความขัดแย้ง ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

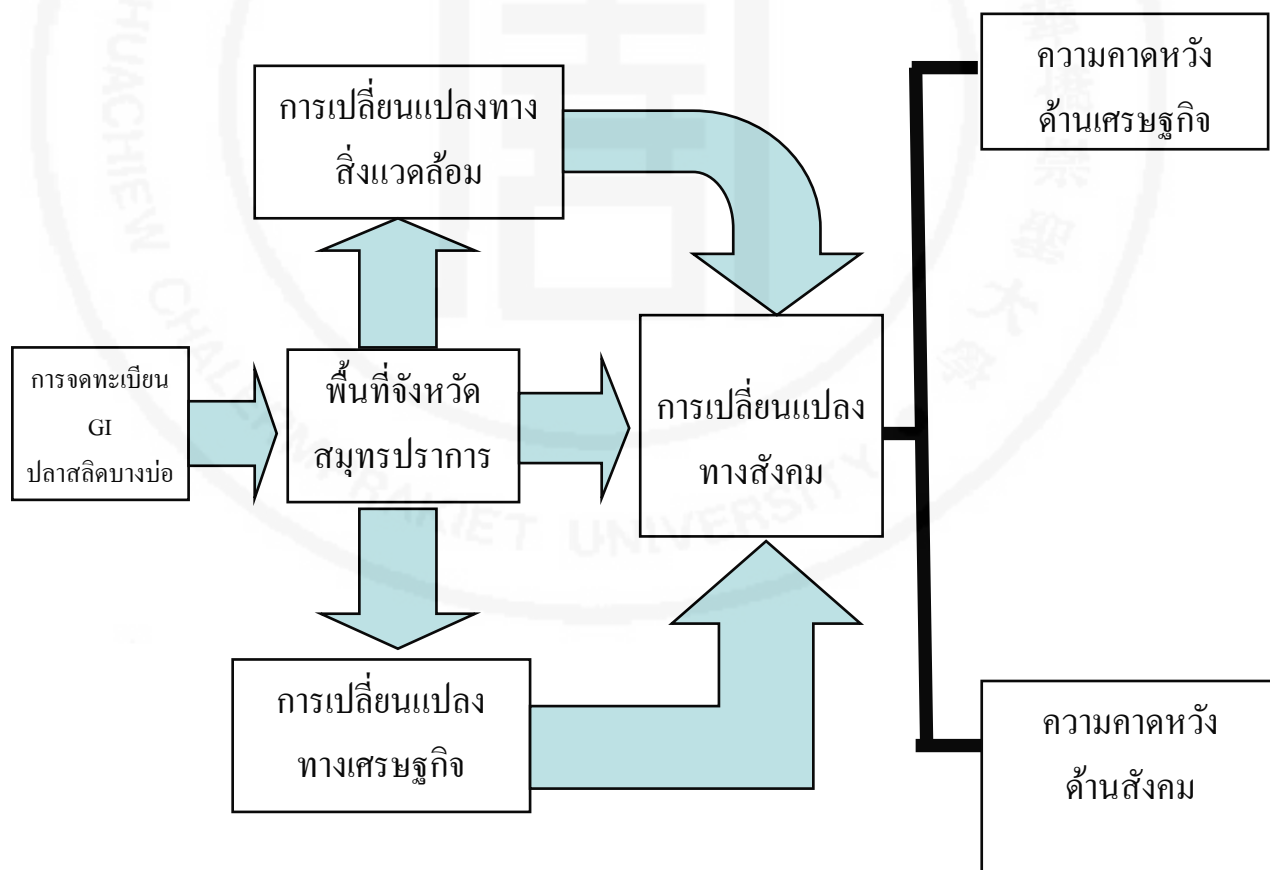
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่ต้องการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

1.3 คำถามการวิจัย

1. เกษตรกรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ มีความคาดหวังด้านเศรษฐกิจ อย่างไร
2. เกษตรกรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ มีความคาดหวังด้านสังคม อย่างไร

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เป้าหมายของผลผลิต (output) และตัวชี้วัด

- ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวกับความคาดหวังของเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

- แนวทางการแก้ไขปัญหาหลังการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ

1.5.2 เป้าหมายของผลลัพธ์ (outcome) และตัวชี้วัด

- จังหวัดสมุทรปราการมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกให้ดีขึ้นเพื่อบูมสู่ประเทศไทย 4.0

- ได้ตัวชี้วัดในเชิงยุทธศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการในประเด็นที่ 1 พันธกิจที่ 6 เป้าประสงค์ที่ 1 เรื่อง การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมภาคการผลิตและเกษตรกรรมครบวงจรให้มีศักยภาพและปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม โดยการเพิ่มผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน คือ ด้านการยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาแนวคิด ทฤษฎีและเครื่องมือในการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ความคาดหวังของเกษตรกร 2) การประเมินผลกระทบทางสังคม และ 3) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความคาดหวังของเกษตรกร

ความคาดหวัง (Expectation) เป็นแนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มการรู้คิด (Cognitive approach) ที่มีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถใช้ช่องแรงแผลดดีสติปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจและการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการสนองตอบความต้องการของตนเอง ทั้งนี้ภายใต้ความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์กำหนดขึ้นจากผลรวมของแรงผลักดันภายในตัวเองและแรงผลักดันจากภายนอก ทั้งนี้การเลือกที่จะแสดงจะออกซึ่งพฤติกรรมขึ้นอยู่กับความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้รับภายหลังการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ทั้งนี้ Getzels (1974) ระบุถึงความคาดหวังของบุคคลย่อมแตกต่างกันทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความคิดและความต้องการที่ต่างหากัน ความคาดหวังเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลในการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมาได้ Vroom (1964) อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากการตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกต่าง ๆ โดยที่พฤติกรรมเหล่านั้นมักมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตใจ ได้แก่ การรับรู้ ความเชื่อ เจตคติ โดยเกิดจากแรงจูงใจ ดังนั้นพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลจึงแตกต่างกัน ตามที่บุคคลได้กำหนดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่ง ความรู้สึกนึกคิดหรือคาดการณ์ซึ่งถูกประเมินโดยมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดความคาดการณ์ของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของวรูม (Vroom) มีองค์ประกอบของทฤษฎีที่สำคัญคือ Valence หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อผลลัพธ์ Instrumentality หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ วิธีทางที่จะไปสู่ความพึงพอใจ Expectancy หมายถึง ความคาดหวังในตัวบุคคลนั้นๆ บุคคลมีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้น จึงพยายามดิ้นรนแสวงหาหรือ กระทำด้วย วิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วก็ตามความคาดหวังของบุคคล จะได้รับความพึงพอใจ ขณะเดียวกันก็คาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ Parasuraman, Zeithmal and Berry (1990) ได้ระบุถึงปัจจัยหลักที่มีผลต่อความคาดหวังแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ การได้รับการบอกเล่า คำแนะนำจากบุคคลอื่น ความต้องการของแต่ละบุคคล ประสบการณ์ในอดีต ข่าวสารจากสื่อหรือจากผู้ให้บริการ และราคา

การวัดความคาดหวัง ความคาดหวังของบุคคลเกิดจากลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยใช้มาตรฐานของตนเป็นเครื่องวัด ซึ่งระดับของความคาดหวังจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่ ต่างกันไปตามแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า ความคาดหวัง คือ ความต้องการที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปจนถึงอนาคต เป็นการคาดคะเนถึงสิ่งที่จะมากระทบต่อการรับรู้ของมนุษย์ โดยใช้ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นตัวบ่งบอก

ทั้งนี้การศึกษาถึงความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการตัดสินใจหรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการเข้าสู่โครงการ การดำเนินการต่อหรือการยุติกิจกรรมหรือโครงการและเพื่อการพัฒนาโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลายสาขาของเกษตรกรรม ดังเช่น งานวิจัยของกฤษฎี ใจปัญญาและคณะ (2561) ศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรต่อโครงการปลูกปาล์มน้ำมันของสหกรณ์ปาล์มน้ำมันล้านนา จำกัด จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรจำนวน 175 คนมีความคาดหวังด้านการผลิตและด้านสังคม ในระดับปานกลาง

แต่มีความคาดหวังด้านเศรษฐกิจในระดับมาก นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการปาล์มน้ำมันและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและแก้ไขข้อกีดกีดของโครงการปาล์มน้ำมันจังหวัดเชียงราย งานวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรในพื้นที่โครงการชลประทานห้วยหลวง จังหวัดอุดรธานี โดยบุญชัย รัชชัญญานภรณ์ (2546) โดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 364 ครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีความคาดหวังในระดับปานกลาง ทั้งทางด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชลประทานและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาอาชีพ งานวิจัยเรื่อง การตัดสินใจและความคาดหวังของเกษตรกรต่อการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาเก็ตของพืชผักปลอดสารพิษ โดยประทานทิพย์ กระจมล และคณะ (2548) จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง จำนวน 18 กลุ่ม พบว่า กระบวนการตัดสินใจและเหตุผลในการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาร์เก็ตเกิดจากความต้องการเรียนรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่นและความเสียสละ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้สังคมได้รู้จักและเข้าถึงผักปลอดสารพิษในนามเครือข่ายเกษตรกรปลอดสารพามาเป็นปิ้งเป็นสำคัญ

การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment)

เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรคาดการณ์และทำนายได้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมอะไรเกิดขึ้นบ้างจากโครงการพัฒนา ทั้งยังช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเกิดขึ้นและสามารถวางแผนจัดการและควบคุมการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการกำหนดมาตรการในการบรรเทาผลกระทบทางสังคมในด้านลบให้น้อยที่สุดและส่งเสริมผลกระทบด้านบวกให้มากที่สุด ตลอดจนพัฒนาระบบกลไกการติดตามและป้องกันผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการโดยมิได้คาดคิดไว้ก่อน

การวิเคราะห์ทางสังคม (Social analysis) ยังเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลทางสังคม (Social information) เข้ามาสู่กระบวนการตัดสินใจ เพื่อการวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการที่มีต่อสวัสดิการทางสังคม (Social welfare) ในรูปของการกระจายรายได้ (Income distribution) และการแก้ไขปัญหาความยากจน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศด้วยการสนับสนุนโครงการที่มีผลตอบแทนต่อกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยให้ได้รับการพิจารณาดำเนินการกำหนดความเหมาะสมของโครงการ ทั้งนี้โดยนำข้อมูลทางสังคมมาปรับปรุงการออกแบบวางแผนโครงการและการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลให้โครงการมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น ประเมินผลกระทบทางสังคมของโครงการ (Social impact assessment) ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบทางลบให้เหลือน้อยที่สุดหรือหมดไปในขณะเดียวกันก็ขยายผลกระทบทางบวกให้มากขึ้น

การประเมินผลกระทบของโครงการนั้น จำเป็นต้องเริ่มด้วยการสร้างฐานข้อมูล เพื่อวัดประชากร สถาบันและบุคคลหรือครอบครัวจะตอบสนองต่อโครงการที่เสนออย่างไร การกำหนดหรือการประมาณการจะเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อนำไปสู่การประมาณการถึงประเภทและขนาดของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากโครงการเพื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเมื่อไม่มีโครงการ โดยดำเนินการดังนี้

- 1) การรวบรวมภาวะเศรษฐกิจสังคมและการวิเคราะห์ประชากร เกี่ยวข้องกับการวัดการเปลี่ยนแปลงในขนาดของประชากร การกระจายและองค์ประกอบ การรวบรวมภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ รวมทั้งการประเมินผลกระทบด้านอื่น ๆ โดยทั่วไปการกำหนดผลกระทบด้านประชากรจะมีวิธีการหรือตัวแบบ คือ 1. การนิยามพื้นที่ผลกระทบ เช่น หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ 2. การประมาณการประชากรในพื้นที่ผลกระทบ 3. การกระจายตัวของประชากรตามภูมิศาสตร์ 4. การวัดลักษณะครัวเรือน เช่น ขนาด จำนวนคนเลี้ยงดู รายได้ของครัวเรือน การจ้างงานของคนในครัวเรือน และลักษณะการใช้จ่าย 5. การจ้างงานทั้งโดยทางตรง

และทางอ้อม ซึ่งรวมถึง ความต้องการแรงงานของโครงการ ลักษณะของแรงงานที่หาได้ในพื้นที่ อัตราส่วนการจ้างงานโดยตรงและโดยอ้อม อัตราส่วนการจ้างงานในท้องถิ่นกับนอกท้องถิ่น และการวัดลักษณะประชากรของแรงงานที่อพยพเข้ามาในพื้นที่

2) การกำหนดบุคคลและกลุ่มที่มีความเสี่ยงกลุ่มความเสี่ยงสามารถกำหนดเบื้องต้นได้โดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งอื่น ๆ และการสังเกตการณ์ซึ่งอีกวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญ

3) ผลกระทบต่ออุปสงค์ บริการชุมชน และโครงสร้างพื้นฐาน โดยทั่วไปผลกระทบเหล่านี้จะหมายถึงผลกระทบต่อทรัพยากรชุมชน ซึ่งมีจุดเน้นตั้งแต่ผลกระทบที่มีต่อโรงเรียน โรงพยาบาล สถานีนอนามัย ถึงผลกระทบต่อโอกาสที่บุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และความพึงพอใจของชุมชน การประเมินผลกระทบต่อท้องถิ่นหรือทรัพยากรชุมชน สามารถศึกษาได้ดังนี้ (1) การวิเคราะห์ระดับการบริการในปัจจุบันของชุมชนหรือการวัดบริการพื้นฐานของท้องถิ่น (2) การกระจายบริการให้แก่กลุ่มชนต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้งจำนวนผู้ย้ายถิ่นซึ่งจะมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในเรื่องการกระจายของการบริการ (3) ความต้องการของผู้ย้ายถิ่นเข้าซึ่งอาจกำหนดได้จากกาวิเคราะห์ประชากรและการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง (4) ปัญหาการจัดองค์การและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการให้บริการแก่ประชาชนใหม่ที่เข้ามาในพื้นที่ (5) ประเด็นเรื่องเงินทุนเพื่อจัดบริการสังคมให้กับผู้เข้ามาอยู่ใหม่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน

4) ผลต่อสถาบันสังคมในท้องถิ่น ปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการประเมินผลกระทบทางสังคม คือ การวัดว่าผู้อยู่อาศัยมีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการที่นำเสนอ และการเปลี่ยนแปลงอะไรที่เขาคาดหวังไว้ ส่วนนี้จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงประชาชนคาดหวังอาจไม่เกิดขึ้นยิ่งกว่านั้น ทศนคติและความรู้สึกนึกคิดก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเมื่อมีโครงการเกิดขึ้น อาจก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสถาบันสังคมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น คำตอบเบื้องต้นจึงอาจรวมไปถึงคำตอบต่าง ๆ

5) การแก้ไขและติดตามผลกระทบ องค์ประกอบสำคัญของการประเมินผลกระทบทางสังคมก็คือ การพัฒนาแผนงานเพื่อแก้ไขผลกระทบ ดังนั้นการแก้ไขผลกระทบจึงมักใช้เพื่อการชดเชยความสูญเสียที่เกิดกับประชาชนและชุมชน การแก้ไขผลกระทบจึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยก่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม คือ (1) กำหนดผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่คาดคะเนไว้หรือไม่ รวมทั้งแผนงานการแก้ไขผลกระทบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ (2) ทดสอบผลกระทบที่ไม่ได้คาดคิดไว้ที่เกิดขึ้น และพัฒนาแผนงานการแก้ไขเพื่อลดผลกระทบในการติดตามผลของแผนงานการแก้ไข อาจประกอบด้วยกำหนดเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ วัตถุประสงค์ของแผนงานที่กำหนดไว้ กระบวนการเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ ขนาดของการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ผลที่เกิดขึ้นซึ่งไม่ได้คาดคิดไว้จากแผนงานการแก้ไข ข้อเสนอแนะเพื่อเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์หรือกระบวนการเท่าที่จำเป็นเพื่อปรับปรุงผลลัพธ์ของแผนงานให้ดีขึ้น

ทั้งนี้สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) ได้ร่วมมือกับสถาบัน National University of Singapore (NUS) ในการพัฒนากระบวนการวัดผลกระทบทางสังคม เริ่มต้นจากการตอบคำถามตามขั้นตอนและวาดเป็นแผนผัง logical model ที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน ดังที่แสดงในตัวอย่างของบริษัท เครือข่ายนวัตกรรมชาวบ้าน จำกัด (Grassroot Innovation Company) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ระบุปัญหาและกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน โดยการพิจารณาว่าปัญหาที่ต้องการแก้คืออะไร มีความรุนแรงและสำคัญต่อองค์กรและผู้ให้การสนับสนุนอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาและกิจกรรมของ

องค์กรบ้าง มีความสนใจและเกี่ยวข้องอย่างไรใครเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับประโยชน์จากองค์กรบ้าง มีความต้องการอย่างไร สังคมจะเป็นอย่างไร หากปราศจากปัญหานี้

ขั้นตอนที่ 2 : กำหนดเป้าหมายและประเมินกลยุทธ์ขององค์กรที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น โดยการพิจารณาว่ากลยุทธ์มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ กลยุทธ์มีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน อย่างไร กลยุทธ์ต้องการทรัพยากรอะไรบ้าง และผลลัพธ์คุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้หรือไม่ กลยุทธ์จะบรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลาเท่าไร

ขั้นตอนที่ 3 : กำหนดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change) โดยสร้างความเชื่อมโยงของกิจกรรมที่องค์กรจะทำกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มอย่างเป็นเหตุเป็นผล

ขั้นตอนที่ 4 : กำหนดตัวชี้วัดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแต่ละกิจกรรมข้างต้น ในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม และในเชิงคุณภาพ เช่น พฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ทักษะที่ดีขึ้น เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 : วางแผนการเก็บข้อมูลขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจผสมผสานเข้ากับงานเดิมขององค์กรที่ทำอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น เก็บข้อมูลยอดขายและรายได้ของเกษตรกรจากบันทึกรายงานทางการเงิน เก็บข้อมูลคุณภาพชีวิตจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและครอบครัว เป็นต้น

การตอบคำถามทั้งหมดข้างต้นให้มีความน่าเชื่อถือ เป็นจริงและถูกต้องที่สุด ควรระดมความคิดจากทั้งภายในองค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอก ทั้งผู้ที่ได้รับประโยชน์จากองค์กรโดยตรงและโดยอ้อม รวมถึงหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมมีความจำเป็นแค่ไหน และคุ้มค่าต่อการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ หรือไม่

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ Geographical Indications หรือ GI เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เกิดขึ้นเมื่อชุมชนได้อาศัยลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ วัตถุดิบเฉพาะในพื้นที่ หรือ ทักษะความชำนาญของภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้า ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะพิเศษ ทั้งนี้

ผลของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้แล้ว เช่น ไช้เค็มไชยยาย่อมส่งผลให้เฉพาะคนในท้องถิ่นของอำเภอไชยาที่ทำการผลิตไช้เค็มเท่านั้นที่มีสิทธิใช้คำว่า “ไช้เค็มไชยา” กับไช้เค็มที่ผลิตขึ้นได้ คนในท้องถิ่นอื่นแม้จะผลิตไช้เค็มออกขายเช่นเดียวกันก็ไม่มีสิทธิใช้คำว่า “ไช้เค็มไชยา” ทั้งนี้ หากมีการละเมิดโดยมีบุคคลอื่นใช้คำดังกล่าวเพื่อแสดงหรือทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อว่า ไช้เค็มของตนเป็นไช้เค็มที่มาจากอำเภอไชยาแล้ว เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบ ซึ่งเป็นความผิดและต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การสั่งระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากปรากฏว่ามีผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา นายทะเบียนอาจมีคำสั่งให้ระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีนับจากวันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง การเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามปกติการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เมื่อได้ขึ้นทะเบียนแล้วก็จะได้รับความคุ้มครองตลอดไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา เว้นแต่ถ้าปรากฏเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ในภายหลัง ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจร้องขอให้เพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ (1) การขอขึ้นทะเบียนหรือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้กระทำไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออำพราง หรือมีรายการข้อความผิดจากความเป็นจริงในขณะที่ได้รับขึ้น

ทะเบียน (2) สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปและการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด หรือทำให้รายการเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือรายการอื่นเปลี่ยนแปลงไปจากที่ลงไว้ในทะเบียน

ขั้นตอนการได้มาซึ่งความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผู้ประกอบการควรมีการรวมกลุ่มทั้งสายการผลิต เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการขอขึ้นทะเบียน GI และกำหนด specification ของสินค้า รวมทั้งในแง่มุมมองทางการตลาดว่า การขึ้นทะเบียนดังกล่าวจะให้ผลที่คุ้มค่าต่อกลุ่มหรือไม่ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในระบบรับรองมาตรฐาน และจะมีแผนทำการตลาดในการประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ อย่างไรให้ติดตลาด นำร่าง Specification มาขอรับรองกับหน่วยงานรับรอง (Certification Body : CB) ว่าได้มาตรฐานหรือไม่ พร้อมทั้งยกร่าง มาตรการควบคุมการผลิตสินค้า GI นั้นๆ (Control Plan) และเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขอยื่นขึ้นทะเบียน

ตัวอย่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย คือ ปลาแรดลุ่มน้ำสะแกกรัง

คำขอขึ้นทะเบียนปลาแรดลุ่มน้ำสะแกกรัง

เลขที่คำขอ 55100092 วันที่ยื่นคำขอ 23 สิงหาคม 2555

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ปลาแรดลุ่มน้ำสะแกกรัง อุทัยธานี

รายการสินค้า ปลาแรด ผู้ขอขึ้นทะเบียน จังหวัดอุทัยธานี

1.คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ปลาแรดลุ่มน้ำสะแกกรังอุทัยธานี หมายถึง ปลาแรดที่มีเกร็ดหนา หน้างุ้ม เนื้อนุ่มแน่นเป็นเส้นใย มีรสหวานไม่มีกลิ่นโคลนและกลิ่นสาบ เป็นปลาแรดที่เลี้ยงในกระชัง บริเวณลุ่มน้ำสะแกกรังเริ่มตั้งแต่บ้านจักษาจนไปบรรจบที่แม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลท่าซุง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลสะแกกรัง ตำบลอุทัยใหม่ ตำบลน้ำซึม และตำบลท่าซุงของอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

ลักษณะของสินค้า

(1) ปลาแรด มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Osphronemus goramy* และมีชื่อสามัญว่า Giant gourami

(2) ลักษณะทางกายภาพ

- รูปร่าง หน้าสั้นงุ้มลง เกล็ดหนา ครีบบนและล่างสั้น เพศผู้จะมีโหนกสูงกว่าเพศเมีย

- สี สีเนื้อเข้ม หน้างหนา มีเมือกน้อย สีลำตัวด้านบนมีสีน้ำตาลปนดำหรือค่อนข้างเทา ด้านล่างมีสี

ขาวเงินแกมเหลือง เพศผู้ที่โคนครีบบูจะมีขาวและมีนอสีแดง เพศเมียที่โคนครีบบูจะมีสีดำ

- เนื้อ เนื้อแน่นเป็นเส้นใย

- รสชาติ รสหวาน ไม่มีกลิ่นโคลนและกลิ่นสาบ

2.กระบวนการผลิต

การเพาะและขยายพันธุ์ปลาแรด

(1) การวางไข่ ปลาแรดจะสร้างรังไข่คล้ายรังนกควาอยู่ในน้ำ โดยใช้วัสดุ คือ แหน สาหร่าย ผักบุ้ง จอก ไข่น้ำ ต้นเจียก ฟางข้าว กาบมะพร้าว หญ้าต่าง ๆ รากไม้ รากหญ้า ที่มีลักษณะอ่อนนุ่ม ไข่ปลาแรดมีลักษณะเหลืองกลม ไข่มันมาก ลอยน้ำ ปลาแรดจะวางไข่มากช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - สิงหาคม

(2) การคัดเลือกพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์

- เพศผู้ ที่โคนครีบบูจะมีสีขาวยและมีนอแดง ที่หัวโหนกขึ้นอย่างชัดเจน

- เพศเมีย ที่โคนครีบบูจะมีสีดำ ถ้าแม่ปลาพร้อมวางไข่สังเกตได้ว่าท้องอูมและนิ่ม

(3) การเตรียมบ่อเพาะพันธุ์

- บ่อดิน เป็นบ่อรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดตั้งแต่ 400-1,600 ตารางเมตร หรือขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ ถ้าเป็นบ่อเก่าควรสูบน้ำให้แห้งและสาตปูนขาวและตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน จึงจะสูบน้ำเข้าบ่อ หลังจากนั้นคัดฟอพันธ์-แม่พันธ์ที่สมบูรณ์ลงบ่อ โดยวัสดุที่กระตุ้นให้ปลาแรดสร้างรังวางไข่ ได้แก่ หญ้าต่างๆ แหน สาหร่าย ผักบุง จอก ไข่น้ำ ตันเจียก ฟางข้าว กาบมะพร้าว ตัดเป็นกอๆ ขนาด 1 ตารางเมตร วางไว้ใกล้ขอบบ่อ กระจายให้ทั่วและใช้ไม้รวกปักยึดไว้ใกล้ฝั่งรอให้ปลามาทำรังวางไข่

- บ่อซีเมนต์ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า วงกลมหรือวงรี ขนาด 1 เมตร โดยคัดเลือกฟอพันธ์และแม่พันธ์ที่สมบูรณ์ และกระตุ้นให้ปลาสร้างรังไข่ โดยใช้กอผักบุง ขนาด 1 ตารางเมตร ผูกไว้ขอบบ่อ และมุมบ่อ รอให้ปลามาสร้างรังไข่

(4) การฟักไข่และอนุบาลลูกปลา

- ไข่ปลาแรดมีลักษณะกลมสีเหลือง มีไข่มันมาก ลอยน้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-2 มิลลิเมตร หลังจากเก็บรังปลาแรดแล้วนำไข่ปลาแรดมาใส่วงปูนซีเมนต์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 80 เซนติเมตร แล้วทำการคัดไข่เสียออก โดยระหว่างที่มีการฟักไข่จะให้ออกซิเจนเบาๆ และตลอดเวลา ใส่วิซฟิชน้ำ เช่น รากผักบุง เพื่อช่วยดูดซับไขมัน และให้ลูกปลาได้ยึดเกาะไข่ที่รับการผสมแล้วจะฟักเป็นตัวภายใน 24-36 ชั่วโมง

- การอนุบาลปลาแรด แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 อายุ 1-7 วัน

ระยะที่ 2 อายุ 8-22 วัน ระยะนี้เริ่มให้อาหารได้ โดยอาหารที่ให้จะเป็นไรแดง วันละ 2 ครั้ง

ระยะที่ 3 อายุ 22-75 วัน ย้ายลูกปลาลงอนุบาลบ่อดิน ช่วง 10 วัน วันแรกที่ลงบ่อดินให้ไรแดงและรำผสมปลาป่น ต่อมาจึงให้รำผสมปลาป่น และเมื่อลูกปลาเริ่มโตจึงผสมอาหารเม็ดลอยน้ำ (ให้อาหารวันละ 2 ครั้งทุกวัน เช้า-บ่าย) อนุบาลจนกระทั่งลูกปลามีขนาด 3-5 เซนติเมตรพร้อมที่จะนำไปปล่อยบ่อในกระชัง

(5) การเลี้ยงในกระชัง

- ลักษณะกระชังปลา จะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นโครงกระชัง และใช้ไม้ไผ่มัดรวมกันเป็นท่อนลอย เว้นตรงกลางเป็นที่ผูกอวน บางกระชังจะใช้เหล็กต่อเป็นรูปโครงกระชังและใช้ถังน้ำมันหรือถังพลาสติกเป็นท่อนลอย ขนาดของกระชังมีตั้งแต่ 10-36 เซนติเมตร เนื้ออวนที่ใช้ผูกกระชังจะใช้วัสดุจำพวกไนลอนหรือโพลีเอทิลีน ระยะห่างตาอวน 2-3 เซนติเมตร ขนาดลูกปลาที่ลงเลี้ยงในกระชัง 3-5 เซนติเมตร อัตราการปล่อย 200-1800 ตัว/กระชัง

- อาหารที่ใช้เลี้ยง มีทั้งให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปลอยน้ำ เช่น ช่วงที่ลูกปลามีขนาดเล็กจะอนุบาลด้วยอาหารลูกกบ หลังจากนั้นจะเลี้ยงด้วยอาหารปลาตุ๊ก และอาหารเสริมด้วยจำพวกพืช ผัก และผลไม้ต่างๆ ตามฤดูกาล เช่น จอก แหน ผักบุง ผักกาดขาว ตำลึง ขนุนสุก เป็นต้น

- ระยะเวลาการเลี้ยง 1.5-2 ปี หรือ 2-3 ปี ขึ้นอยู่กับอาหารที่ใช้เลี้ยง

- การเก็บเกี่ยวมีขนาด 800-1,200 กรัม/ตัว

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

- ลักษณะภูมิประเทศ : จังหวัดอุทัยธานีเป็นทิวเขาสูงสลับซับซ้อน 2 ใน 3 ของพื้นที่ ทั้งจังหวัดเป็นป่าและภูเขาสูง มีลักษณะลาดเทจากทิศตะวันตกลงมาทางทิศตะวันออก พื้นที่ราบทางการเกษตรมีประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด

- ลักษณะภูมิอากาศ คล้ายคลึงกับภาคกลาง แต่ในฤดูร้อนจะร้อนจัดและในฤดูหนาวจะหนาวจัด

แม่น้ำสะแกกรังเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิตชาวอุทัยธานีมาตั้งแต่โบราณ มีหลายชื่อตามท้องถิ่นที่แม่น้ำไหลผ่าน อาทิเช่น แม่น้ำวังม้า แม่น้ำตากแดด เป็นต้น ชุมชนชาวบ้านแพแม่น้ำสะแกกรังมีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ซึ่งมีอาชีพทำการประมงและเลี้ยงปลาในกระชัง โดยเฉพาะปลาแรดในกระชังที่มีชื่อเสียงมาก เพราะระเนื้อแน่นนุ่มและหวาน น้ำในแม่น้ำสะแกกรังยังคงสะอาดอยู่มาก เพราะในแถบนี้เป็นพื้นที่

ปลอดภัยจากโรงงานอุตสาหกรรม บางคนกล่าวว่า เป็นเพราะน้ำที่มีการไหลเวียนดีและมีสายแร่ที่มีประโยชน์ต่อการเจริญเติบโต ปลาแรตจึงมีเนื้อนุ่มและเป็นปลาประจำจังหวัดอุทัยธานี

4. ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตการผลิตปลาแรตลุ่มแม่น้ำสะแกกรังอุทัยธานี คือ เริ่มตั้งแต่บริเวณลุ่มแม่น้ำสะแกกรังบ้านจักขาไปบรรจบที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลสะแกกรัง ตำบลอุทัยใหม่ ตำบลน้ำซึม และตำบลท่าซุง ของอำเภอเมือง อุทัยธานี

5. การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

1. ปลาแรตลุ่มแม่น้ำสะแกกรังอุทัยธานีจะต้องเป็นปลาที่มาจากแหล่งผลิต และตามกระบวนการผลิตข้างต้น

2. กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและเพาะพันธุ์ปลาแรตลุ่มน้ำสะแกกรังอุทัยธานี รวมทั้งจะต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนหลังได้การค้นหาเอกลักษณ์ของปลาสดบางบ่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่จะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาและขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของปลาสดบางบ่อ ซึ่งจะส่งผลต่อการคุ้มครองผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตปลาสดบางบ่อช่วยเพิ่มมูลค่าของปลาสดบางบ่อและกระจายรายได้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและยังถือว่าเป็นการดูแลรักษามาตรฐานของปลาสดบางบ่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคต่อไป

ประโยชน์ของการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการจดทะเบียนตรวจรับรองและความคุ้มครองของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ระบุถึงประโยชน์ของการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

1. เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค: เนื่องจากหากผู้บริโภคหลงผิดในสินค้า จะไม่ได้รับสินค้าตามมาตรฐานที่ต้องการจากฉลากหรือชื่อที่ใช้ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชนด้วย

2. เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตและป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม : คือป้องกันผู้ประกอบการจูงใจชื่อเสียงของคู่แข่งกันไปแอบอ้างโดยทุจริตและอ้างแหล่งผลิตโดยมิชอบ เพื่อหาประโยชน์จากชื่อเสียงของชุมชนอื่นๆ ที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน

3. เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้ผู้ผลิตและเป็นเครื่องมือทางการตลาด : สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถเป็นสื่อให้ เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ผลิตขึ้นในประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง การระบุชื่อประเทศหรือท้องถิ่นจะต้อง ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้านั้นมีลักษณะพิเศษต่างไปจากสินค้าจำพวกเดียวกันที่ผลิตขึ้นจากแหล่งอื่น ซึ่งจะส่งผลให้สินค้านั้นมี ราคาสูงขึ้นหรือจำหน่ายได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ผลิตแต่ละรายอีกด้วย

4. เพื่อให้มีการดูแลรักษามาตรฐานของสินค้า : สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเหมือนเครื่องหมายรับรองคุณภาพ และแหล่งที่มาของสินค้า เนื่องจากเงื่อนไขหนึ่งของการขอรับความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นถึง ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่และตัวสินค้า ทั้งในแง่คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะใด ๆ เช่น วิธีการผลิต วัตถุดิบที่ใช้ เป็นต้น ซึ่ง ส่งผลถึงคุณภาพเฉพาะของสินค้าจากแหล่งนั้น กลุ่มผู้ผลิตจึงต้องมีส่วนอย่างมากในการช่วยกันรักษาคุณภาพหรือชื่อเสียงนั้น ๆ ไว้

5. เพื่อช่วยกระจายรายได้สู่ชนบทและส่งเสริมอุตสาหกรรม: สินค้าที่ขอขึ้นทะเบียนโดยมากเป็นสินค้าเกษตร เพื่อปัจจัยด้านสภาพดินฟ้าอากาศหรือสภาพพื้นที่ที่จะส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพของสินค้า การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึง เป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นโดยตรง และเป็นการนำเอาชื่อเสียงที่มีมานานมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่ม มูลค่าของสินค้า

6. เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและรักภูมิปัญญาท้องถิ่น: ประโยชน์ทางอ้อมของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือการสร้างความเข้มแข็งอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่ต้องร่วมกันพัฒนาคุณภาพสินค้าของตน สร้าง ความผูกพันและความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด อันเป็นการสร้างคุณค่าให้กับท้องถิ่นซึ่งจะช่วยลดปัญหาแรงงานชนบทอพยพเข้าสู่เมืองอีกด้วย

ทั้งนี้จักรกฤษ วรรณพจน์และบัณฑูร เศรษฐศิโรตม์ (2551) ได้ทำการศึกษาถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจสังคมของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พบว่า การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความมุ่งหมายหลักที่อาจจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคมิให้สับสนหลงผิด (Misleading) เกี่ยวกับพื้นที่แหล่งกำเนิดของสินค้า และต้องเสียหายเนื่องจากบริโภคสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ 2) เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าเพื่อมิให้ชื่อเสียงและความนิยม (Goodwill) ของ ผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าของตนต้องสูญสิ้นไป อันเนื่องมาจากการที่บุคคลอื่นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์โดยไม่ถูกต้อง 3) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยจำแนกความสำคัญทางเศรษฐกิจสังคมของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกได้ เป็น 3 ประการคือ บทบาทในทางการตลาด บทบาทในการส่งเสริมการส่งออก และบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1. บทบาทในทางการตลาด

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีบทบาทของในแง่ของเครื่องหมายการค้า โดยส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการและผู้บริโภค ดังนี้

1) บทบาทต่อผู้ประกอบการ ซึ่งจะได้รับ การคุ้มครองการลงทุนที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้พัฒนาชื่อเสียง ความนิยมในตัวสินค้า จนทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นที่นิยมและรู้จักกันทั่วไปในหมู่ผู้บริโภค

2) บทบาทในการทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค ให้ทราบถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงลักษณะและ คุณภาพของสินค้า โดยมีหลักฐานปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เพื่อบ่งระบุแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากที่ใด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยสื่อความหมายที่มีความสำคัญ 3 ประการไปยังผู้บริโภค กล่าวคือ (1) ชื่อผลิตภัณฑ์ (2) พื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า และ (3) คุณภาพของสินค้า ชื่อเสียง หรือลักษณะอย่างอื่นที่เป็นผลสำคัญมาจากพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์

เครื่องหมายการค้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรหรือผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรกรรายย่อย อาจใช้เครื่องหมายการค้าหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือสื่อสารไปยังผู้บริโภคให้ทราบถึงคุณภาพและลักษณะของสินค้า และเมื่อสามารถเข้าสู่ตลาดได้แล้ว เครื่องหมายการค้าหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็จะช่วยป้องกันผลประโยชน์ ความมีชื่อเสียงของสินค้า มิให้ถูกผู้อื่นฉกฉวยไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ประโยชน์จากการโปรโมทสร้างชื่อเสียงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะตกได้แก่สมาชิกชุมชน ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นทั้งหมด ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลายรายจึงอาจแบกรับค่าใช้จ่ายการ โฆษณาประชาสัมพันธ์ร่วมกัน อันเป็นการลดต้นทุนการตลาดของสินค้า (Avoiding duplication of the costs of promotion) ลงได้

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (หรือเครื่องหมายการค้า) ยังอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความติดยึดกับ สินค้า (Brand loyalty) ในกรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คุณภาพของสินค้าที่ผู้บริโภคต้องจ่ายสูงขึ้นอาจสอดคล้องใกล้เคียงกับคุณภาพสินค้าที่ผู้บริโภคคาดหวังจะได้รับ ทั้งนี้เพราะระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นระบบการขึ้นทะเบียนที่มีการรับประกันคุณภาพสินค้าโดยรัฐ ซึ่งแตกต่างจากเครื่องหมายการค้าที่การจดทะเบียนไปเพื่อจัดระเบียบความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้ามากกว่าเพื่อรับประกันคุณภาพของสินค้า

2. บทบาทในการส่งเสริมการส่งออก สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ให้กับสินค้าส่งออกของไทย ระบบการคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะเป็นประโยชน์ต่อไทยในฐานะผู้จำหน่ายหรือผู้ส่งออกสินค้า หากไทยสามารถนำสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้กับสินค้าที่มีสำคัญจะทำให้ไทยได้รับประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะสินค้าที่เป็นที่นิยมอยู่แล้ว เช่น ฟ้าไหมและชาหอมมะลิ

3. บทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีบทบาทที่มีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นจำนวน 7 ประการ ได้แก่

3.1 สร้างรายได้และแก้ปัญหาความยากจน

สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นและเศรษฐกิจรากหญ้า การจดทะเบียนสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะนำมาซึ่งรายได้และการจ้างงาน และมีบทบาทในการแก้ปัญหาความยากจน รวมทั้งปัญหาสังคมอื่นๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นประสบอยู่ เช่น ปัญหาความแตกแยกของสถาบัน ครอบครัวและสังคม ปัญหาสาธารณสุข ฯลฯ ทั้งนี้ประโยชน์ของสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะให้ประโยชน์กับชุมชนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสังคม วัฒนธรรมและลักษณะของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.2 รับรองและส่งเสริมการรวมตัวเป็นชุมชนท้องถิ่น

สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกฎหมายที่รับรอง “สิทธิของชุมชน” (Community rights) ช่วยส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชนรวมตัวกันเป็นสมาคมเพื่อต่อรองและรักษาผลประโยชน์ของตนเอง อันเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ระบบกฎหมายสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ ยังมีความสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมไทยในการอยู่รวมกันเป็นชุมชน เนื่องจากส่งเสริม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่ม ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของมนุษย์กับถิ่นที่อยู่ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชุมชน แต่ในขณะเดียวกัน ยังส่งเสริมให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นหากการคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการส่งเสริม รวมทั้งหากชุมชนสามารถพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดียิ่งขึ้น ส่งผลดีการตลาดของอุตสาหกรรมภายใต้สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนก็จะสามารถขยายตัวและเติบโตไปยิ่งตลาดโลก โดยไม่ต้องกังวลกับการลอกเลียนแบบจากคู่แข่ง

ในทางธุรกิจชื่อเสียงของสินค้าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากและจำเป็นต้องปกป้อง เพื่อไม่ให้ถูกฉกฉวยเอาไปแสวงหาผลประโยชน์ ทั้งนี้การปกป้องชื่อเสียงความเป็นที่นิยมของสินค้า อาจมีความสำคัญมากกว่าการคุ้มครองตัวสินค้าเสียอีก กฎหมายที่ปกป้องชื่อเสียงความนิยมจะสร้าง รายได้ให้กับชุมชน ทำให้เกิดการร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับภาคธุรกิจ

3.3 ยกระดับการผลิตและพัฒนาอุตสาหกรรมรากหญ้าและวิสาหกิจชุมชน

สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือรับประกันคุณภาพสินค้าต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจว่าจะได้รับบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพที่คาดหวัง สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะคัดกรองผู้ผลิตในตลาดกำหนดให้ผู้ผลิตที่ต้องการผลิตสินค้าภายใต้สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ ต้องผลิตสินค้าตามคุณภาพที่กำหนดในแง่สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value-added) ให้กับสินค้า ทำให้ชุมชนท้องถิ่นใช้ กลยุทธ์ในการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ปรับปรุงคุณภาพ คุณลักษณะและคุณประโยชน์ของสินค้า เพื่อยกระดับสินค้าของตนให้อยู่ในระดับสูง (Premium products) แทนที่จะจำกัดตัวเป็นผู้ผลิตสินค้าขั้นปฐมและสินค้าโภคภัณฑ์ (Primary products) เท่านั้น มีรายงานการสำรวจในปี 2542 ว่า มีผู้บริโภคในสหภาพยุโรปจำนวน 43 เปอร์เซ็นต์ ยินดีที่จะจ่ายสินค้าเพิ่มขึ้นอีก 10 เปอร์เซ็นต์ของราคาสินค้า หากสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มีการบงระบุแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่ถูกต้องแท้จริง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากที่มี การคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ชุมชนผู้ผลิตสินค้าสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพ สินค้าให้ดียิ่งขึ้น

3.4 อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ยังมีความสำคัญต่อการเปิดโอกาสและให้ทางเลือกแก่ชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สิทธิเด็ดขาดแก่ชุมชนท้องถิ่น ในอันที่จะป้องกันมิให้ ผู้อื่นฉกฉวยใช้ชื่อเสียงความนิยมของสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อเข้าสู่ตลาด องค์ประกอบสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ก็คือ การทำให้ชุมชนตระหนักในกระบวนการผลิตที่ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อสินค้ามีชื่อเสียงและได้รับการคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ ชุมชนท้องถิ่นจะเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาความรู้ และจะพัฒนาสืบทอดภูมิปัญญาในการผลิตสินค้า ภายใต้สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่นรุ่นต่อไป

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เพราะจะช่วยรักษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตพื้นบ้านมิให้สูญหายไป การทำให้สินค้าที่ผลิตและจำหน่ายโดยชุมชนมีความ นิยมในตลาด และการปกป้องชื่อเสียงของสินค้า จะช่วยสร้างรายได้ที่เพียงพอให้กับชุมชน ช่วยแก้ปัญหาการทิ้งถิ่นฐาน เพื่อหางานทำในเมือง และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของ สมาชิกชุมชนให้ดีขึ้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะให้ประโยชน์ทั้งในทางเศรษฐกิจและ ในด้านอื่นๆ ที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น

3.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยว

หากสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองมีชื่อเสียงขึ้นจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่นในพื้นที่ตามมา เช่น ด้านการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว หรือดึงดูดการลงทุนมาสู่พื้นที่ดังกล่าวดังเช่นพื้นที่ผลิตไวน์ หลายแห่งได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากความมีชื่อเสียงของสินค้าที่ผลิต

3.6 อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพมาอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรค การคุ้มครอง สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์จะส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ สิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมให้เกิดการผลิตเชิงคุณภาพ(Quality-based factors) จะถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อยกเลิกการอุดหนุนการเกษตร (Subsidy) ซึ่งหากดำเนินการได้สำเร็จจะเป็นประโยชน์ต่อประชากรโลกส่วนใหญ่ ทำให้การคาแปนธรรมมากขึ้นต่อประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนี้ การคุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ยังอาจส่งเสริม ให้เกิดการการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ผลิตสินค้าที่ไซผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ (Organic farming) หรือส่งเสริมการปลูกพืชที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังเช่นการปลูก “กาแฟโคลอมเบีย” (Rainforest Colombian Coffee) ที่จะต้องปลูกในสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าฝนเท่านั้น ซึ่งความต้องการของ ตลาดต่อกาแฟดังกล่าว ได้จูงใจให้เกษตรกรในบริเวณเทือกเขาแอนดีส (Andes) อนุรักษ์ป่าฝนไว้ เป็นต้น

3.7 สร้างความเป็นธรรม

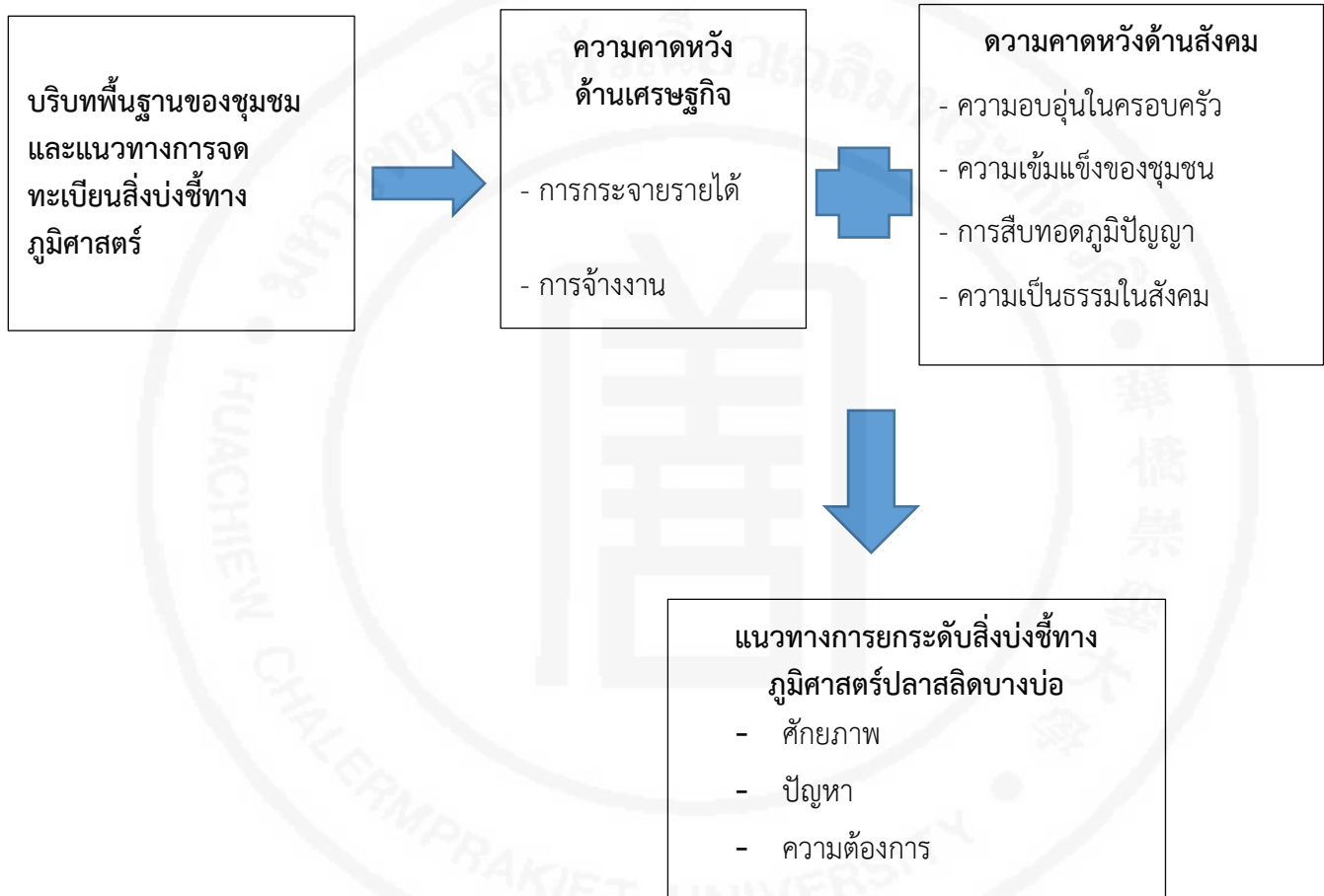
สินค้าสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่มักเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม หัตถกรรมหรืองานฝีมือที่มีความ สำคัญเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนยากจน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะนี้จะมี ความสำคัญต่อผู้คนในสังคมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ให้มีการโอกาสพัฒนาสินค้าที่ตนมีความถนัด และมีความ ชำนาญ

ทั้งนี้จักรกฤษ ครอบงษ์และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (2551) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า 1) การคุ้มครองสิ่งบงชี้ ทางภูมิศาสตร์จะต้องไม่ให้นำหนักกับผลประโยชน์ด้านหนึ่งด้านใดจนเกินไป เช่น การมุ่งแต่ในเรื่องการค้าขายหา รายได้ ซึ่งจะทำให้ลายประโยชน์และความสำคัญของสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์ในด้านอื่นไป ทั้งนี้ความจำเป็นของการ คุ้มครองสิ่งบงชี้ทางภูมิศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจไม่ได้อยู่ที่การพัฒนาปรับปรุง คุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น

หากแต่อยู่ที่การอนุรักษ์ปกป้องมิให้ภูมิปัญญาสูญหายไป และป้องกันมิให้มีการฉกฉวยเอาชื่อเสียงของภูมิปัญญา ความรู้งั่งกลาวไปหาประโยชน์โดยมิชอบ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมได้ถูกนำมาใช้กำหนดเป็นกรอบในการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ดังนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้นำการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) ในรูปแบบของการวิจัยแบบรองรับภายใน (Embedded Design) มาใช้เพื่อตอบปัญหาการวิจัย ทั้งนี้กำหนดให้นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เป็นหลักเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มของพลาสติกบางบ่อ และนำการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Quantitative Research) มาใช้เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยหลัก โดยมีกระบวนการในการศึกษาวิจัย ดังนี้

- การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนและแนวทางการยกระดับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ
- การสำรวจขอบเขตของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม
- การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อศึกษาถึงผลกระทบและแนวทางการจัดการปัญหาในแต่ละทางเลือก

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประกอบด้วย

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ประกอบด้วย 1.กลุ่มผู้เพาะพันธุ์และอนุปลาลูกปลา 2.เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา 3.ผู้ค้าคนกลางหรือผู้รวบรวม 4.ผู้แปรรูปผู้ค้าปลีก/แม่ค้าปลาแห้ง ใน 4 อำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 454 คน
2. ผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปที่ผู้ต้องการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อและผู้ที่ต้องการการพัฒนาเพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 26 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การศึกษาจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนและการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ
2. การสำรวจจากแบบสอบถาม เพื่อศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 454 ราย ในช่วงระหว่างวันที่ 1- 10 เมษายน 2562
3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทางโทรศัพท์ ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาถึงแนวทางการยกระดับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ในกลุ่มผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปที่ต้องการการหนุนเสริมเพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 26 ราย และและการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเกษตรกรที่มีความประสงค์ที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์ GI จำนวน 26 ราย ในระหว่างวันที่ 15-17 มกราคม 2563

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิจัยปริมาณที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของเกษตรกรใช้สถิติสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

(Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกระทำควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) จากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน และวิเคราะห์เชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหา ยึดหลักตรรกะเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีควบคู่กับบริบท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดังตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

โดยที่การวัดความคาดหวังของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติก บงบ่อจากคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบในลักษณะของการประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert ในระยะที่ 1 ความคาดหวังวัดได้ 4 ระดับ คือ คาดหวังน้อยที่สุด คาดหวังน้อย คาดหวังปานกลาง และคาดหวังสูง ทั้งนี้กำหนดให้เกณฑ์ในการวัดระดับความคาดหวังของเกษตรกรอยู่ใน 3 ระดับ คือ

ค่าคะแนน	1- 2.33	คาดหวังน้อย
ค่าคะแนน	2.34 – 3.67	คาดหวังปานกลาง
ค่าคะแนน	3.68 ขึ้นไป	คาดหวังมาก

ในระยะที่ 2 ซึ่งได้มีการพัฒนาและหนุนเสริมในการสร้างมูลค่าเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ การวัดความคาดหวังของเกษตรกรทำใน 3 ระดับ คือ คาดหวังน้อย คาดหวังปานกลางและคาดหวังสูง ทั้งนี้กำหนดให้เกณฑ์ในการวัดระดับความคาดหวังของเกษตรกรอยู่ใน 3 ระดับ คือ

ค่าคะแนน	1- 1.66	คาดหวังน้อย
ค่าคะแนน	1.67 – 2.33	คาดหวังปานกลาง
ค่าคะแนน	2.34 ขึ้นไป	คาดหวังมาก

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติก บางบ่อ สามารถสรุปผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การศึกษาบริบทของชุมชนและกระบวนการในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ 2) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ 3) ศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1. การศึกษาบริบทของชุมชนและกระบวนการในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

พลาสติก หรือ ปลาใบไม้ เป็นพลาสติกพลาสติคไทยโบราณที่มักนิยมเลี้ยงกันในพื้นที่น้ำจืดที่มีการไหลบ่าหรือผลัดเปลี่ยนน้ำอยู่เป็นประจำ จึงทำให้พื้นที่ในอำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสามารถเพาะเลี้ยงพลาสติกด้วยวิธีการแบบธรรมชาติที่เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษได้ดี ทั้งด้านการขยายพันธุ์ การเจริญเติบโต กอปรกับมีภูมิปัญญาในการแปรรูปเป็นพลาสติกทั้งพลาสติกแตกเดี่ยวและพลาสติกหอม จึงทำให้พลาสติกบางบ่อมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก ส่งผลให้อาชีพเพาะเลี้ยงพลาสติกเป็นอาชีพสำคัญของชาวสมุทรปราการ ทั้งนี้พื้นที่ในเขตบางบ่อสามารถเลี้ยงพลาสติกได้ผลดีเพราะมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม คือ น้ำกร่อยและมีพันธุ์หญ้าเฉาะถิ่น เช่น หญ้าทรงกระเทียม หญ้าแพรกน้ำเค็ม หญ้าปล้อง พันธุ์หญ้าเหล่านี้จะทำให้น้ำมีคุณภาพเหมาะกับการเกิดของไรแดง แผลงตอนสัตว์ ตะไคร่น้ำ ซึ่งเป็นอาหารที่ดีสำหรับพลาสติก ทำให้พลาสติกโตเร็ว เนื้อแน่น สันหนา ตัวแบนอ้วน ซึ่งจะสมบูรณ์มากในช่วงเดือน ธันวาคม - กุมภาพันธ์ เป็นเวลาที่พลาสติกอ้วนและมัน จึงเหมาะกับการบริโภคมากที่สุด

ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่สารคดีค้นหานั้น พบว่า ดินในบริเวณจังหวัดสมุทรปราการ เดิมเป็นพื้นที่ดินเค็ม ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดโครงการชลประทานประตูกั้นน้ำทะเลที่ปากแม่น้ำบริเวณคลองด่าน ที่ดินบริเวณนี้จึงสามารถปลูกข้าวได้ ชาวอำเภอบางบ่อและพื้นที่ใกล้เคียงจึงหันมาประกอบอาชีพทำนาและปล่อยปลาในนาข้าวเพื่อสร้างรายได้เสริม เช่น ปลาช่อน ปลาหมอ พลาสติกโดยทำคันดินล้อมไว้และปล่อยให้ปลาเติบโตตามธรรมชาติ เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าวในช่วงปลายปีจึงได้จับพลาสติก ซึ่งตัวจะโตเต็มมาตากแห้งไว้กินในครอบครัวและทำไวขาย จนเป็นที่รู้จักและโด่งดังไปทั่วประเทศในเรื่องความอร่อย

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อมีการตัดถนนสุขุมวิทผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ได้มีการระบาดของหนอน แมลง และเกิดโรคในข้าว จึงทำให้การทำนาไม่ให้เกิดผลดีเท่าที่ควร เกษตรกรเกิดการขาดทุนสะสมอย่างต่อเนื่อง นายผัน ตูเจริญ ชาวนาในเขตอำเภอบางบ่อ ได้คัดเลือกพ่อแม่พันธุ์พลาสติกในคลองต่างๆ บริเวณโดยรอบสมุทรปราการซึ่งมีจำนวนลดลงอย่างมาก จึงได้ทำการแบ่งแปลงนาของตนเองเพื่อทำการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์พลาสติก โดยสร้างให้มีสภาพที่ใกล้เคียงกับการเลี้ยงตามธรรมชาติเหมือนในสมัยอดีต และเปลี่ยนจากการทำนาข้าวมาเป็นบ่อเลี้ยงพลาสติก ซึ่งได้สร้างรายได้ให้แก่ชายผันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากพลาสติกที่เขาเลี้ยงด้วยกรรมวิธีตามธรรมชาตินั้นมีรสชาติ เป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งนายผันจะคัดเฉพาะพลาสติกที่มีผิวสีเหลืองมาเลี้ยงเท่านั้น หรือที่เรียกกันติดปากว่า “พลาสติกทอง” มีลำตัวแบนคล้ายใบไม้ มีแถบสีเหลืองเข้มพาดขวางเป็นริ้ว รูปร่างคล้ายใบไม้ใหญ่ แต่ไม่มีจุดดำบนลำตัว มีแถบสีเหลืองเข้มพาดขวางเป็นริ้วๆ โดยที่ตัวผู้จะมีสีเข้มกว่าตัวเมีย เนื้อแน่น โตเร็ว วิธีการเลี้ยงเพียงแค่ขุดบ่อที่ไม่ลึกมากนัก ปลูกหญ้าแพรกหรือหญ้า

ทรงกระเทียมล้อมรอบและพันหญ้าให้คลุมผิวน้ำที่ปล่อยลูกปลาไว้ ซึ่งความร่อยจากแสงแดดและก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้หญ้าที่เปื่อยยุ่ยจะทำให้เกิดแพลงก์ตอนจำนวนมากและกลายเป็นอาหารของปลาสด แทนการให้อาหารเม็ด ทำให้สร้างรายได้ให้แก่ชายฝั่งได้ดีกว่าการทำนาข้าว จึงทำให้เกษตรกรในแถบสมุทรปราการเปลี่ยนจากอาชีพทำนาเป็นการเลี้ยงปลาสดเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2508 นายผัน ผู้เจริญ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้แพะเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสเข้ารับพระราชทานรางวัลเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสดดีเด่น นายผันได้จัดชะลอมปลาสดหอมขึ้นทูลเกล้าถวาย ซึ่งปลาสดหอมดังกล่าวมีผิวสีเหลืองนวล จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งสอบถามความเป็นมาของการเลี้ยงและขายปลาสด และได้พระราชทานชื่อบ่อปลาให้แก่ชายฝั่งว่า “บ่อปลาสดทอง” ปัจจุบันเขตสมุทรปราการไม่พบบ่อเลี้ยงปลาสดทองและหาพันธุ์ปลาสดทองได้ยากมาก

ชาวอำเภอบางบ่อได้คิดค้นจนเกิดภูมิปัญญาในการถนอมปลาสดไว้รับประทาน โดยการทำ “ปลาสดหอม” ซึ่งต้องทำการหมักเกลือค้างคืนแล้วนำมาล้างและตากแดดจำนวน 2 แดด ซึ่งจะทำให้ปลาหมักกลิ่นหอมและเก็บไว้ได้นาน ซึ่งการขายปลาสดในสมัยโบราณจะคิดราคาเป็นตัว เช่น ปลาสดหอม 100 ตัวราคา 40 บาท ต่อมาได้มีการชั่งน้ำหนักปลาสดเพื่อทำการซื้อขาย จึงได้เกิดการคิดค้นหาวิธีที่ทำให้ปลาสดมีน้ำหนักมาก โดยการนำมาหมักเกลือและตากแดดพองพองๆ หรือ “ปลาสดแดดเดียว” และยังได้พัฒนาไปสู่การดองน้ำเกลือแทนการคลุกเกลือหรือผัดเกลือตามแบบโบราณ แต่ทั้งนี้ปลาสดที่เลี้ยงและแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรปราการมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ ไม่มีกลิ่นสาบ เนื้อเหนียว แน่น จึงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อ “ปลาสดบางบ่อ” ซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงและแปรรูปในยุคแรกๆ

อาชีพเลี้ยงและแปรรูปปลาสดได้กลายมาเป็นแหล่งรายได้สำคัญและบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “ป้อมยุทธนาวี พระเจดีย์กลางน้ำฟาร์มระเข้ใหญ่ งามวิไลเมืองโบราณ สงกรานต์พระประแดง ปลาสดแห่งรสดี ประเพณีรับบัว ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม” ทั้งนี้การผลิตปลาสดในเขตจังหวัดสมุทรปราการถือได้ว่าเป็นสายโซ่การผลิตที่ครบวงจรนับตั้งแต่การเพาะลูกปลา การเลี้ยงปลาสดตามวิธีธรรมชาติ การแปรรูปปลาสดตามภูมิปัญญาดั้งเดิม แหล่งจำหน่ายปลาสดแห่งรายใหญ่ในประเทศและการส่งออกปลาสดแห้งไปยังต่างประเทศทั่วโลก ล้วนตั้งอยู่บนพื้นที่สมุทรปราการแทบทั้งสิ้นซึ่งปลาสดได้กลายมาเป็นสัตว์น้ำจืดที่ทางรายได้ทางเศรษฐกิจสำคัญอันดับ 4 ของประเทศไทยและเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประชากรในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในช่วงปี พ.ศ. 2558 –2561 ในยุทธศาสตร์ที่ 2: พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนโดยยกระดับรายได้และการจัดการด้านการศึกษาสาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรมและสาธารณูปโภคให้เพียงพอเท่าเทียมและทั่วถึงจึงมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมสินค้าชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) โดยได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและส่งเสริมการตลาดศูนย์การเรียนรู้และแปรรูปปลาสดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางโดยมีการสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้และแปรรูปปลาสดขึ้นในเขตตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการเพื่อส่งเสริมการผลิตปลาสดให้ได้มาตรฐาน OTOP และสามารถส่งออกสู่ตลาดโลกได้เพิ่มมากขึ้น

แต่ปัญหาในด้านพื้นที่การผลิต เพาะเลี้ยงและจำนวนปลาสดที่ลดลงอันเนื่องมาจากสภาพการณ์ในจังหวัดสมุทรปราการเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้สภาพแวดล้อมแตกต่างจากในอดีต พื้นที่เกษตรกรรมแปรเปลี่ยนเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร โดยพื้นที่ส่วนใหญ่รายล้อมโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้าจึงไม่อาจเหมาะสมกับการเลี้ยงปลาสดด้วยวิธีการธรรมชาติแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังขาดแคลนแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่จะใช้เลี้ยงปลาสด จึงทำให้เกษตรกรขายที่ตื่นหรือเปลี่ยนมาเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นแทนปลาสด ทั้งนี้จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานประมงจังหวัดสมุทรปราการ ในปี พ.ศ. 2559 พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงปลาสดในเขตอำเภอบางบ่อลดลงจากปี 2556 จำนวน 367 ราย เหลือเพียง 282 ราย ในปี 2559 ปริมาณการผลิตปลาสดบางบ่อลดลงจาก

1.2 ล้านกิโลกรัมในปี 2556 เหลือเพียง 1.1 ล้านกิโลกรัมในปี 2559 ทั้งนี้มลภาวะทางน้ำส่งผลให้มีสารพิษตกค้างในตัวพลาสติกจนทำให้ไม่สามารถส่งออกพลาสติกแห่งไปยังต่างประเทศได้ ทั้งนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงพลาสติกที่เหลืออยู่ยังไม่มีกรรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นพอจึงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาจากพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาซื้อที่บ่อปลาแบบผูกขาด จึงทำให้ราคาขายพลาสติกหน้าบ่อมีราคาต่ำ ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการซึ่งพลาสติกเป็นสัตว์เศรษฐกิจสำคัญ

นอกจากนี้การแปรรูปพลาสติกในเขตจังหวัดสมุทรปราการยังประสบกับปัญหาในด้านรสชาติที่ไม่คงที่ ประกอบกับการที่ไม่มีสัญลักษณ์ทางการค้าหรือแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพลาสติกบางบ่อ บรรลุภัณฑ์ของพลาสติกแปรรูปยังไม่ทันสมัยและยังไม่สามารถรักษาคุณค่าทางโภชนาการของพลาสติก ทั้งนี้การแปรรูปพลาสติกมักมีการซื้อปลาจากนอกพื้นที่เข้ามาแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรปราการเพื่อทดแทนจำนวนปลาสดที่จำนวนการผลิตลดลงแต่ยังคงใช้ชื่อว่าพลาสติกบางบ่อ จนทำให้ผู้บริโภคเกิดความไม่มั่นใจในคุณภาพมาตรฐานของพลาสติกบางบ่อ ทั้งทางด้านรูปพรรณสัณฐานของพลาสติกบางบ่อ รสชาติ ความสะอาดและปลอดภัยจากสารพิษตกค้างและการกักเก็บคุณค่าจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ เป็นต้น ทั้งนี้ในปี 2561 ได้เกิดความร่วมมือของ 2 หน่วยงานสำคัญคือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้จัดทำโครงการวิจัยนวัตกรรมพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มมูลค่าของห่วงโซ่เศรษฐกิจพลาสติกบางบ่อตามยุทธศาสตร์ส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จังหวัดสมุทรปราการ

ทั้งนี้จังหวัดสมุทรปราการได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของคุณภาพ ชื่อเสียงและคุณลักษณะเฉพาะของพลาสติกในเขตจังหวัดสมุทรปราการทั้งในด้านของการเพาะเลี้ยงและการแปรรูปซึ่งสามารถปกป้องและคุ้มครองเอกลักษณ์ของวิธีการผลิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานในการจัดทำคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการขอยื่นจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ โดยมีผู้ยื่นคำขอประกอบด้วย 1.จังหวัดสมุทรปราการ 2. บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสมุทรปราการ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด 3. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ และ 5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อและแปรรูป

ส่วนที่ 2. ความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ในการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อสามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์ภูมิหลังของเกษตรกร ความคาดหวังของเกษตรกรด้านเศรษฐกิจ และความคาดหวังของเกษตรกรด้านสังคมที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ภูมิหลังของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อประกอบด้วย เกษตรกรผู้เพาะพันธุ์และอนุบาลลูกปลา เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ผู้ค้าคนกลางหรือผู้รวบรวมผู้แปรรูป ผู้ค้าปลีก/แม่ค้าปลาแห้ง ซึ่งกระจายตัวอยู่ในอำเภอเมือง บางบ่อ บางพลีและบางเสาธง จำนวน 454 คน โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามปลายปิดที่แสดงระดับความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ใน 2 ด้านหลัก คือ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นเพศหญิงสูงถึง 274 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4 เพศชาย 180 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 อายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 40 – 49 ปี จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 รองลงมาคืออายุเฉลี่ย 30 – 39 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 และกลุ่มอายุ 50 – 59 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 โดยกลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่ตั้งของการประกอบการค้าพลาสติกอยู่ในเขตอำเภอบางบ่อสูงสุด จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมาคือ อำเภอบางพลี จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6 อำเภอเมือง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 และอำเภอบางเสาธง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2 ดังปรากฏในตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 เพศของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	180	39.6
หญิง	274	60.4
รวม	454	100

ตารางที่ 2 อายุของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
30 – 39 ปี	98	21.6
40 – 49 ปี	192	42.3
50 – 59 ปี	84	18.5
60 – 69 ปี	54	11.9
70-79 ปี	25	5.5
80 ปีขึ้นไป	1	0.2
รวม	454	100

ตารางที่ 3 ภูมิสำเนาในการประกอบการที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกบางบ่อ

ภูมิสำเนาในการประกอบกิจการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อำเภอบางบ่อ	197	43.4
อำเภอบางพลี	189	41.6
อำเภอเมือง	60	13.2
อำเภอบางเสาธง	9	2.0
รวม	454	100

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากความเกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ พบว่า ผู้ค้าปลีกและผู้แปรรูปมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ 220 คน และ 217 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 และ 47.8 ตามลำดับ ผู้เลี้ยงปลา จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ผู้เพาะเลี้ยงลูกปลา จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1 และผู้ค้าคนกลาง/ผู้รวบรวม 16 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 โดยประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกระหว่าง 10 - 20 ปี จำนวน 201 คน

คิดเป็นร้อยละ 44.3 รองลงไปประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกมาแล้วน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 ระยะเวลา 21-29 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 14.1 ดังปรากฏในตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4 ความเกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ

ความเกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้เพาะเลี้ยงลูกปลา	23	5.1
ผู้เลี้ยงปลา	47	10.4
ผู้ค้าปลีก	220	48.4
ผู้แปรรูป	217	47.8
ผู้ค้าคนกลาง/ผู้รวบรวม	16	3.5
รวม	454	100

ตารางที่ 5 จำนวนปีที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ

จำนวนปีที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ปี	132	29.1
10 - 20 ปี	201	44.3
21 - 29 ปี	64	14.1
30 - 39 ปี	28	6.2
40 - 49 ปี	16	3.5
50 ปีขึ้นไป	13	2.9
รวม	454	100

ในส่วนของรายได้ที่เกิดจากการทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.4 รายได้ 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.3 รายได้ 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.1 ในขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.7 นั้น มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน ดังปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รายได้ที่เกิดจากพลาสติก

รายได้ที่เกิดจากพลาสติก (ต่อเดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000 บาท	54	11.9
5,001-10,000 บาท	88	19.4
10,001-15,000 บาท	75	16.5
15,001-20,000 บาท	65	14.3
20,001-25,000 บาท	55	12.1
25,001-30,000 บาท	29	6.4
30,001-40,000 บาท	44	9.7
มากกว่า 40,000 บาท	44	9.7
รวม	454	100

เกษตรกรผู้มีส่วนได้เสียกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อมีการรับรู้ถึงความแตกต่างของพลาสติกบางบ่อในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 53.3 และ 46.7 ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ที่ทราบถึงความแตกต่างของพลาสติกบางบ่อนั้นจะสามารถระบุเหตุผลของความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ได้ เช่น เลี้ยงที่สมุทรปราการ ดินในบ่อปลา มีสีดำ เป็นต้น ตลอดจนสามารถระบุถึงความแตกต่างด้านกรรมวิธีการเลี้ยง เช่น เลี้ยงด้วยไรแดง ฟันหญ้าแล้วหมักลงในน้ำเลี้ยงปลา และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของปลาบางบ่อ เช่น ตัวดำ ตัวเล็ก เนื้อเหนียว มีมันไขมันน้อย เป็นต้น ดังปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การรับรู้ถึงความแตกต่างของพลาสติกบางบ่อกับแหล่งอื่น

พลาสติกที่เลี้ยงและแปรรูป ที่สมุทรปราการมีลักษณะแตกต่าง จากแหล่งอื่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทราบ	242	53.3
ไม่ทราบ	212	46.7
รวม	454	100

2.2 ความคาดหวังของเกษตรกรด้านสังคมที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

เมื่อสอบถามถึงความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ GI ของพลาสติกที่เลี้ยงและแปรรูปในจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างระบุถึง ความคาดหวังทางสังคมด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้

เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังว่าเมื่อมีการจดทะเบียน GI พลาสติกบางบ่อจะทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.25$) ทั้งนี้คาดว่าจะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้นในระดับปานกลาง แต่คาดว่าสมาชิกในครอบครัวหันกลับมาทำอาชีพที่เกี่ยวกับพลาสติกและครอบครัวได้อาศัยอยู่พร้อมหน้ากันในระดับน้อย

โดยระบุเหตุผลประกอบการคาดหวังดังกล่าว คือ เกิดความไม่แน่ใจว่าราคาพลาสติกที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น จะทำให้รายได้ของตนเองเพิ่มขึ้นตามไปด้วยหรือไม่ โดยมองว่า ถ้าไรจากการค้าพลาสติกบางบ่อมักตกอยู่กับกลุ่มพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อปลาหน้าบ่อและกลุ่มผู้แปรรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แปรรูปรายใหญ่ และบุตรหลานคงไม่หันกลับมาทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก เพราะมีหน้าที่การงานทำกันอยู่แล้วในโรงงานแทนการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกซึ่งมีกรรมวิธีการเลี้ยงและแปรรูปที่ทำได้ยาก ข้อมูลปรากฏในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความคาดหวังของเกษตรกร ด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว

ความสัมพันธ์ของครอบครัว	ระดับความคาดหวัง				Mean	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	สูง			
1.สมาชิกในครอบครัวหันกลับมาทำอาชีพที่เกี่ยวกับพลาสติก	187 (41.2)	46 (10.1)	193 (42.5)	28 (6.2)	2.14	0.50	น้อย
2.ครอบครัวได้อาศัยอยู่พร้อมหน้ากัน	186 (41.4)	51 (11.2)	186 (41.0)	29 (6.4)	2.12	0.47	น้อย
3.เศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น	115 (25.3)	54 (11.9)	237 (52.2)	48 (10.6)	2.48	0.63	ปานกลาง
รวม					2.25	0.53	น้อย

ทั้งนี้เมื่อสอบถามถึงความคาดหวังทางสังคม ด้านชุมชนเข้มแข็ง พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังว่าเมื่อมีการจดทะเบียน GI พลาสติกบางบ่อจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.74) โดยให้เหตุผลว่า พื้นที่บางบ่อสามารถค้าขายพลาสติกได้ตั้งอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นต้นตำรับของพลาสติก ดังนั้นการจดทะเบียน GI อาจส่งผลกระทบต่อชาวบางบ่อไม่มากนัก และเกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมเพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจดทะเบียน GI ข้อมูลปรากฏในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความคาดหวังของเกษตรกร ด้านชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง	ระดับความคาดหวัง				Mean	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	สูง			
1.ชุมชนมีความเข้มแข็งจากจดทะเบียน GI พลาสติก	87 (19.2)	87 (19.2)	204 (44.9)	77 (17.0)	2.60	0.50	ปานกลาง
2.พลาสติกสมุทรปราการ (บางบ่อ) มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักมากขึ้น	76 (16.7)	42 (9.3)	206 (45.4)	130 (28.6)	2.85	0.62	ปานกลาง
3.คนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีเพิ่มขึ้น	72 (15.9)	62 (13.7)	233 (51.3)	88 (19.4)	2.74	0.62	ปานกลาง
รวม					2.74	0.58	ปานกลาง

ความคาดหวังทางสังคม ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรมีความคาดหวังในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.55) โดยให้เหตุผลว่า พื้นที่ในการเลี้ยงพลาสติกลดลงเพราะเป็นการเช่าที่ เจ้าของที่ดินมักไม่ต่อสัญญาเช่า ประกอบกับปัจจัยในการเลี้ยงมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศและน้ำตามธรรมชาติ จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่อยากเลี้ยงพลาสติกและหันไปทำอาชีพอื่นโดยเฉพาะอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีรายได้แน่นอนแทน

ผู้แปรรูปไม่มีความรู้ที่จะพัฒนาการแปรรูปให้ตรงกับความต้องการของตลาดและพลาสติกที่ใช้ซื้อบางบ่อมีวางขายอยู่ทั่วไป ตลอดจนพลาสติก(แท่ง)บางบ่อนั้นหายากเพราะผลิตได้จำนวนน้อย ข้อมูลปรากฏในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลกระทบทางสังคม ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

การอนุรักษ์ภูมิปัญญา	ระดับความคาดหวัง				Mean	SD.	แปลผล
	ไม่มี	ต่ำ	ปานกลาง	สูง			
1. มีการอนุรักษ์การเลี้ยงพลาสติกแบบดั้งเดิม	128 (28.2)	61 (13.4)	218 (48.0)	47 (10.4)	2.42	0.56	ปานกลาง
2. มีสิทธิขาดการแปรรูปพลาสติกตามภูมิปัญญาของชาวสมุทรปราการ	100 (22)	72 (15.9)	228 (50.2)	54 (11.9)	2.32	0.65	น้อย
3. มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์พลาสติกให้สะอาด อร์อย เป็นที่ต้องการของตลาด	85 (18.7)	55 (12.1)	228 (50.2)	87 (19.2)	2.70	0.61	ปานกลาง
4. ผู้บริโภคจะหันมาซื้อพลาสติกแท่งเลี้ยงและแปรรูปที่สมุทรปราการเพิ่มมากขึ้น	93 (20.5)	56 (12.3)	232 (51.1)	74 (16.3)	2.64	0.62	ปานกลาง
รวม					2.55	0.62	ปานกลาง

2.3 ความคาดหวังของเกษตรกร ด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ทั้งนี้เมื่อสอบถามถึงความคาดหวังทางเศรษฐกิจ ด้านอาชีพ พบว่า เกษตรกรมีความคาดหวังในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.63$) โดยให้เหตุผลว่า พื้นที่ในการเลี้ยงพลาสติกลดลง โดยมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโดยวิธีแบบดั้งเดิมลดน้อยลง โดยมักหันไปเลี้ยงปลาเบญจพรรณ หรือให้อาหารเม็ดแทนการพินหญ้า

การจ้างแรงงานเพื่อแปรรูปพลาสติกเพิ่มขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า การค้าขายพลาสติกอาจไม่เพิ่มมากนัก แรงงานที่แปรรูปอยู่ในปัจจุบันมีเพียงพออยู่แล้ว

ร้านค้าที่จำหน่ายพลาสติกบางบ่อ (แท่ง) มีเพิ่มมากขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ไม่น่าเพิ่มเพราะพลาสติกแท่งหายาก

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาจะหันมาแปรรูปและขายพลาสติกด้วยตัวเองเพิ่มมากขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพลาสติกมักมีความชำนาญที่แตกต่างกันและจะไม่เข้าไปสู่การผลิตในสิ่งที่ตนเองไม่ชำนาญ เช่น ผู้เลี้ยงปลาจะเลี้ยงแล้วขายให้พ่อค้าเป็นพลาสติก โดยไม่มีการแปรรูปแล้วขาย ดังปรากฏในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ด้านอาชีพ

อาชีพ	ระดับความคาดหวัง				Mean	SD.	แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	สูง			
1. การเลี้ยงปลาชนิดแบบดั้งเดิมจะเพิ่มสูงขึ้น	112 (24.7)	68 (15.0)	228 (50.2)	46 (10.1)	2.46	0.60	ปานกลาง
2. มีการจ้างแรงงานเพื่อแปรรูปปลาชนิดเพิ่มมากขึ้น	93 (20.5)	74 (16.3)	220 (48.5)	67 (14.8)	2.57	0.56	ปานกลาง
3. ร้านค้าที่จำหน่ายปลาชนิดบางบ่อ (แท้) มีเพิ่มมากขึ้น	69 (15.2)	77 (17.0)	244 (53.7)	64 (14.1)	2.67	0.65	ปานกลาง
4. เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาจะหันมาแปรรูปและขายปลาชนิดด้วยตัวเองเพิ่มมากขึ้น	74 (16.3)	90 (19.8)	215 (47.4)	75 (16.5)	2.64	0.55	ปานกลาง
รวม					2.63	0.59	ปานกลาง

ทั้งนี้เมื่อสอบถามถึงผลความคาดหวังทางเศรษฐกิจ ด้านรายได้ พบกว่า เกษตรกรมีความคาดหวังในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.68) ทั้งนี้คาดหวังว่าการจดทะเบียน GI ปลาชนิดบางบ่อจะทำให้รายได้ของคนเลี้ยงปลาเพิ่มมากขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ถูกตราราคาจากแม่ค้าคนกลาง ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์สูงสุด

แรงงานที่แปรรูปปลาจะมีรายได้สูงขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ผู้จ้างคงจ่ายในอัตราเท่าเดิมคือ ค่าแรงขั้นต่ำ แม่ค้าปลีกจะสามารถขายปลาชนิดได้ในราคาที่สูงและมีกำไรเพิ่มขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ต้นทุนอาจสูงขึ้น จนทำให้มีกำไรเท่าเดิม เพราะมีการเก็บภาษีจากการจดทะเบียน GI เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ดังปรากฏในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ด้านรายได้

รายได้	ระดับความคาดหวัง				Mean	SD.	แปลผล
	ไม่มี	ต่ำ	ปานกลาง	สูง			
1. รายได้ของคนเลี้ยงปลาจะเพิ่มมากขึ้น	96 (21.1)	93 (20.5)	193 (42.5)	72 (15.9)	2.53	0.46	ปานกลาง
2. แรงงานที่แปรรูปปลาจะมีรายได้สูงขึ้น	88 (19.4)	88 (19.4)	209 (46.0)	69 (15.2)	2.57	0.52	ปานกลาง
3. แม่ค้าปลีกจะสามารถขายปลาชนิดได้ในราคาที่สูงและมีกำไรเพิ่มขึ้น	55 (12.1)	86 (18.9)	233 (51.3)	83 (18.3)	2.77	0.62	ปานกลาง
4. เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น	57 (12.6)	88 (19.4)	232 (51.1)	77 (17.0)	2.72	0.61	ปานกลาง
รวม					2.68	0.58	ปานกลาง

ทั้งนี้เมื่อสอบถามถึงข้อกังวลเมื่อมีการจดทะเบียน GI พลาสติกบางบ่อ เกษตรกรมีความคิดเห็น ดังนี้

1. พลาสติกที่เลี้ยงแบบดั้งเดิมหายาก เพราะขาดแคลนพื้นที่และเกษตรกรผู้เลี้ยง
2. เกษตรกรไม่มีความพร้อมในการจดทะเบียนและมองว่ากลุ่มที่ได้ประโยชน์จะเป็นกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ปลีกเท่านั้น
3. การขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ของกลุ่มที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน GI
4. การสวมสิทธิ/ย้อมแมวเพื่อขายพลาสติกบางบ่อ (แท้) มากขึ้นเช่นกัน เพราะ พลาสติกแท้หายาก คนก็แยกไม่ออกอันไหนแท้ไม่แท้
5. เกิดความแตกแยกของกลุ่มผู้จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน GI เพราะผู้ที่ไม่จดทะเบียน GI ก็สามารถขายพลาสติกแท้ได้
6. ความไม่แน่ใจในราคาพลาสติกแห้งและสดไม่เพิ่มสูงขึ้น ไม่แน่ใจว่าราคาจะสูงขึ้นหรือไม่
7. การควบคุมพลาสติกให้ได้มาตรฐาน GI ทำได้ไม่เต็มที่ ทั้งนี้เพราะจะต้องใช้เงินลงทุนเพื่อเปลี่ยนแปลงการผลิตให้ได้ตามมาตรฐาน ซึ่งผู้ผลิตปลามีจำนวนมาก จึงไม่อาจควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันได้ทั้งหมด

ส่วนที่ 3 ศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

การดำเนินการเพื่อยกระดับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อดำเนินการมาจนถึงช่วงที่ทำการยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ และได้มีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของการยื่นขอจดทะเบียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2563 ณ ห้องสื่อประสม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการติดตามเพื่อสอบถามผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปพลาสติกด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทางโทรศัพท์ระหว่างวันที่ 15 – 18 มกราคม 2563 จำนวน 26 คน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้เลี้ยงปลา (ร้อยละ 61) และอาศัยอยู่ในเขตอำเภอบางบ่อ (ร้อยละ 54) มีความประสงค์ที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์ GI จำนวน 19 คน (ร้อยละ 73) โดยให้เหตุผลว่า การจดทะเบียน GI จะทำให้ผู้บริโภครู้จักพลาสติกบางบ่อ ซึ่งเป็นอาหารปลอดภัยและกำลังจะสูญหายไป หากไม่ทำการอนุรักษ์ โดยที่ผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปพลาสติก ร้อยละ 27 ยังไม่แน่ใจว่าจะขอใช้ตรา GI หรือไม่ โดยให้เหตุผลว่า ยังขาดข้อมูลในการตัดสินใจ ประสบปัญหาด้านการปรับปรุงวิธีการเลี้ยงและแปรรูป โดยที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 74 มีความต้องการที่จะขอใช้ตรา GI ในนามบุคคล และร้อยละ 26 มีความประสงค์ที่จะขอใช้ตรา GI ในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจ ทั้งนี้เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกให้ได้ตามมาตรฐาน GI โดยมีมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 58 เกิดจากการได้รับองค์ความรู้จากการเข้าร่วมอบรมกับทีมวิจัยของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา และ ร้อยละ 42 เกิดจากความต้องการที่จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการผลิตพลาสติก ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ภูมิหลังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งส่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	13	50.00
หญิง	13	50.00
รวม	26	100
ถิ่นที่อาศัย		
บางบ่อ	14	53.85
บางพลี	3	11.54
เมืองสมุทรปราการ	7	26.92
บางเสาธง	2	7.79
รวม	26	100
ความเกี่ยวข้องกับการผลิตพลาสติก		
ผู้เลี้ยง	16	61.54
ผู้แปรรูป	10	38.46
รวม	26	100
ความประสงค์ที่จะขอใช้ตรา GI		
ใช่	19	73.08
ยังไม่แน่ใจ	7	26.92
รวม	26	100
ความต้องการในการขอใช้ตรา GI		
ในนามบุคคล	14	73.68
กลุ่มวิสาหกิจ	5	26.32
รวม	19	100
สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรรมวิธีในการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติก		
การเข้าร่วมอบรมกับทีมวิจัย	11	57.89
ความต้องการมีรายได้เพิ่ม	8	42.10
รวม	19	100

ทั้งนี้ผู้เลี้ยงและแปรรูปพลาสติก จัดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ที่ต้องการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ และ กลุ่มผู้เลี้ยงและแปรรูปที่ต้องการการพัฒนา (ไม่ขอใช้ตราสัญลักษณ์ GI ในช่วงปี พ.ศ. 2563) พบว่า ในด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ ในกลุ่มผู้ที่ประสงค์จะขอใช้ตรา GI มีการเตรียมการที่จะปรับปรุงมาตรฐานการเลี้ยงและการแปรรูปเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ GI พลาสติกบางบ่อ โดยได้มีการปรับปรุงคุณภาพการเลี้ยงพลาสติกให้ได้ตามมาตรฐาน SL หรือ GAP ส่วนผู้แปรรูปได้มีความพยายามในการค้นหาพลาสติกที่เลี้ยงในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อทำการแปรรูปตามข้อกำหนดของการขอใช้ตรา GI พลาสติกบางบ่อ

ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรด้านรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียน GI ในด้านรายได้นั้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.24$) ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับภาวะหนี้สินของครอบครัวลดลง ($\bar{X} = 2.29$) ตลาดในการซื้อขายพลาสติก GI ในประเทศไทยมีมากขึ้น ($\bar{X} = 2.27$) มีตลาดขายพลาสติก GI ในต่างประเทศ ($\bar{X} = 2.25$) มีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI เพิ่มมากขึ้น ($\bar{X} = 2.04$) การกวดราคาซื้อพลาสติกลดลง ($\bar{X} = 2.28$) เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและตั้งราคาพลาสติก GI ($\bar{X} = 2.12$) คนในชุมชนทุกฐานะเศรษฐกิจมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการขอใช้ตรา GI ($\bar{X} = 2.32$) และการกระจายรายได้จากการขายพลาสติก GI ไปสู่ผู้เลี้ยงปลามีมากขึ้น ($\bar{X} = 2.00$) ยกเว้น ความคาดหวังที่จะมีรายได้จากพลาสติกที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 2.60$) ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งส่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านรายได้

ความคาดหวังต่อการขอใช้ตรา GI	ความคาดหวัง			ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ด้านรายได้						
1.รายได้จากพลาสติกสูงขึ้น	15	2	3	2.60	0.36	มาก
2. ภาวะหนี้สินของครอบครัวลดลง	13	5	6	2.29	0.18	ปานกลาง
3.ตลาดในการซื้อขายพลาสติก GI ในประเทศไทยมีมากขึ้น	16	1	9	2.27	0.29	ปานกลาง
4.มีตลาดขายพลาสติก GI ในต่างประเทศ	10	0	6	2.25	0.31	ปานกลาง
5.มีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI เพิ่มมากขึ้น	13	1	12	2.04	0.26	ปานกลาง
6.การกวดราคาซื้อพลาสติกลดลง	12	8	5	2.28	0.14	ปานกลาง
7.เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและตั้งราคาพลาสติก GI	12	5	9	2.12	0.14	ปานกลาง
8. คนในชุมชนทุกฐานะเศรษฐกิจมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการขอใช้ตรา GI	16	1	8	2.32	0.30	ปานกลาง
9. การกระจายรายได้จากการขายพลาสติก GI ไปสู่ผู้เลี้ยงปลามีมากขึ้น	11	4	11	2.00	0.16	ปานกลาง
รวม				2.24	0.24	ปานกลาง

ความคาดหวังของเกษตรกรด้านรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียน GI ในด้ายรายได้นั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.36$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรมีความคาดหวังว่า ผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ($\bar{X} = 2.71$) มีการปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ ($\bar{X} = 2.60$) พลาสติก GI ได้รับความนิยม ($\bar{X} = 2.58$) การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI ($\bar{X} = 2.46$) และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ ($\bar{X} = 2.44$) เป็นดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งส่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ
ด้านสังคม

ความคาดหวังต่อการขอใช้ตรา GI	ความคาดหวัง			ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ด้านสังคม						
1.คนในครอบครัวหันมาทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกมากขึ้น	10	6	10	2.00	0.09	ปานกลาง
2.การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI	14	10	2	2.46	0.24	มาก
3.เกษตรกรรวมกลุ่มวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI	15	1	9	2.24	0.28	ปานกลาง
4.ผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย	18	0	3	2.71	0.46	มาก
5.พลาสติก GI ได้รับความนิยม	20	1	5	2.58	0.39	มาก
6.ความขัดแย้งของเกษตรกรเพื่อแย่งชิงประโยชน์จากพลาสติก GI มีน้อยลง	12	0	12	2.00	0.29	ปานกลาง
7. การป้องกันผู้ที่แอบอ้างใช้ชื่อพลาสติกบางบ่อ	12	7	6	2.24	0.13	ปานกลาง
8.มีการปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ	19	2	4	2.60	0.37	มาก
9.มีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ	15	6	4	2.44	0.23	มาก
รวม				2.36	0.27	มาก

ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมและประสงค์จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งส่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 19 รายนั้น เมื่อวิเคราะห์จากภูมิหลัง ระยะเวลา และความเกี่ยวข้องกับสายโซ่ทางการผลิตแล้ว พบว่าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพลาสติกบางบ่อมากกว่า 20 ปี อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย - สูงอายุ (50 – 75 ปี)

ส่วนมากเป็นผู้แปรรูปพลาสติกบางบ่อ โดยมีหน้าร้านและช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นของตนเอง แต่ประสบปัญหาเรื่องความไม่แน่นอนทางการตลาด อันเนื่องมาจากพลาสติกยังมีมาตรฐานทั้งด้านขนาด วัสดุที่ไม่คงที่ ไม่สามารถจัดเก็บพลาสติกสดไว้ใช้ในการแปรรูปได้ตลอดทั้งปี และยังขาดการหนุนเสริมทั้งในด้านการผลิตและการแปรรูปพลาสติกที่ทันสมัย สะอาดและได้มาตรฐาน ทั้งนี้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนทั้งการเลี้ยงและแปรรูปเพื่อให้ได้มาตรฐาน โดยมีความประสงค์ที่จะขอรับการสนับสนุนเงินทุนในการปรับปรุงพื้นที่บ่อให้มีขนาดเล็กลงเพื่อให้สามารถจับปลาได้ในทุกฤดูกาล และการสร้างห้องเย็นที่ใช้เก็บพลาสติกโดยชุมชน

กลุ่มเกษตรกรที่ต้องการการพัฒนา เพื่อให้สามารถผลิตพลาสติกได้ตามมาตรฐาน GI จำนวน 7 ราย เมื่อวิเคราะห์จากภูมิหลังจะพบว่า เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพลาสติกบางบ่อมากกว่า 20 ปี อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย - สูงอายุ (50 - 75 ปี) ส่วนทั้งหมดเป็นผู้เลี้ยงปลาและขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยที่ไม่มีการแปรรูปด้วยตนเอง ใช้แรงงานของตนเองเป็นหลักในการเลี้ยงปลา โดยขาดการหนุนเสริมจากคนรุ่นใหม่ในครอบครัว ประกอบมีการศึกษาในระดับที่ไม่สูงมากนัก จึงเกิดข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการเลี้ยงปลา และกังวลใจในด้านการจัดทำเอกสารเพื่อขอใช้ตรา GI

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

พลาสติกของจังหวัดสมุทรปราการมีชื่อเสียงโด่งดังจนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศและมักมีผู้แอบอ้างใช้ชื่อพลาสติกบางบ่อของจังหวัดสมุทรปราการในการขายสินค้า ซึ่งการเลียนและการแปรรูปพลาสติกของสมุทรปราการมีเอกลักษณ์เฉพาะเฉพาะทั้งในด้านของภูมิศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่ชื่อเสียงของพลาสติกบางบ่อเป็นที่รู้จัก แต่ในด้านการเลียนและการแปรรูปพลาสติกตามกรรมวิธีดั้งเดิมได้ลดน้อยถอยลงในทุกๆ ปี ทั้งนี้เนื่องด้วยปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพและรสชาติที่ไม่คงที่ของพลาสติกบางบ่อ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดสมุทรปราการจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อขึ้นภายใต้ความร่วมมือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่และบริษัทประชารัฐรักสามัคคีสมุทรปราการ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด และในปีปี พ.ศ. 2562 สามารถดำเนินการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อไปยังกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

ทั้งนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของพลาสติกบางบ่อจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงความคาดหวังของเกษตรกรที่จะเกิดขึ้นทั้งในแง่ของทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่ทำการผลิตและแปรรูปพลาสติกบางบ่อ ด้วยความเข้าใจและความตระหนักถึงฉันทามติของชุมชน ตลอดจนเข้าใจถึงความต้องการและรูปแบบของเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กระบวนการหาทางออกในกรณีที่เกิดวิกฤติความขัดแย้ง ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อสามารถจำแนกความคาดหวังออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยทำการสำรวจความคาดหวังใน 2 ระยะ กล่าวคือ

ระยะที่ 1 ในช่วงเวลาที่มีการดำเนินการพัฒนามาตรฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งพลาสติกสดและพลาสติกตากแห้ง โดยการยกระดับการเลี้ยงปลา การแปรรูปและรสชาติพลาสติกทั้งจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ จำนวน 454 ราย ด้วยการตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความเข้มแข็งของชุมชนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2.) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกันทั้งในเรื่องของการอาชีพ และรายได้ ทั้งนี้เกษตรกรมีความกังวลใจหากเกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจจะนำมาซึ่ง การไม่สามารถผลิตพลาสติกที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ อันเนื่องมาจาก พื้นที่เลี้ยงปลาในปัจจุบันลดลง ผู้เลี้ยงปลาขาดแคลนทั้งองค์ความรู้และเงินทุนในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยง ผู้แปรรูป/ผู้ขายสามารถสมมติหรือรับสมอ้างว่าเป็นพลาสติกบางบ่อ(แท้) ได้ และผู้บริโภคไม่สามารถจำแนกความแตกต่างได้นอกจากนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของชุมชนมากกว่าผลดี หากไม่สามารถกระจายผลประโยชน์จากกลุ่มผู้ขายไปสู่กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ได้

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของประทานทิพย์ กระมล (2548) ที่พบว่า การตัดสินใจและความคาดหวังของเกษตรกรต่อการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาเก็ตของพืชผักปลอดสารพิษไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านรายได้เป็นสำคัญ

ระยะที่ 2 จากผลการศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในระยะที่ผ่านมา เป็นมูลเหตุที่น่าสนใจที่นักวิจัยได้ทำการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมในการเสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อจำนวน 19 ราย ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทางโทรศัพท์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งทางด้านอายุที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ความเกี่ยวข้องกับการผลิตพลาสติกไม่ต่ำกว่า 20 ปี มีช่องทางการจัดจำหน่ายพลาสติกเป็นของตนเอง ทั้งนี้ ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ ยังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย, การปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ, พลาสติก GI ได้รับความนิยม, การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของประทานทิพย์ กระมล (2548) ที่พบว่าเป้าหมายสุดท้ายของการตัดสินใจเพื่อเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาเก็ตของพืชผักปลอดสารพิษคือการที่สังคมได้รู้จักและเข้าถึงผักปลอดสารพิษ ในนามของเครือข่ายเกษตรกรแทนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

การศึกษาศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ซึ่งสามารถประมวลได้จากการช้อกัวจลของกลุ่มเกษตรกร ได้ดังนี้

1. ศักยภาพของเกษตรกรที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ เกษตรกรมีความผูกพันกับการผลิตพลาสติกแบบดั้งเดิม พิจารณาได้จากช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกที่มากกว่า 20 ปี แม้ว่าจะประสบปัญหาทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และรายได้จากพลาสติก เกษตรกรเหล่านี้ยังคงประกอบอาชีพด้วยความเพียรเพราะรักในอาชีพของบรรพบุรุษ มีความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนทั้งการเลี้ยงและแปรรูปเพื่อให้ได้มาตรฐาน GI

2. ปัญหาและความต้องการในการหนุนเสริมของของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ สามารถจำแนกกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 เกษตรกรที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบกับอุปสรรคทั้งทางด้านรูปแบบของบ่อเลี้ยงที่มีขนาดใหญ่ทำให้ต้องจับพลาสติกได้เพียงปีละครั้ง เพื่อขายได้ราคาตามที่พ่อค้ากำหนด การขาดแคลนแรงงานทั้งในระดับครัวเรือนคือคนรุ่นใหม่ และการขาดแคลนการหนุนเสริมทางเทคโนโลยีในการผลิตแปรรูปและการตลาด

ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้เกษตรกรสามารถขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ การสนับสนุนเงินทุนให้สามารถปรับปรุงบ่อปลาให้มีขนาดเล็กลง และ การสร้างห้องเย็นเพื่อใช้เก็บพลาสติกที่จับจากบ่อในชุมชนแทนการขายปลาทั้งหมดบ่อให้พ่อค้าคนกลาง

2.2 เกษตรกรที่ต้องการพัฒนาเพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบกับอุปสรรคการขาดการรวมกลุ่ม การขาดแคลนเงินทุน องค์ความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาการผลิตพลาสติก

ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนสำหรับเกษตรกรกลุ่มนี้ คือ การยกระดับรายได้ การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม การหนุนเสริมทางเทคโนโลยีและการถอดบทเรียน/ภูมิปัญญาด้านพลาสติก

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ได้จำแนกกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่มตามศักยภาพในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มเกษตรกร

จากข้อค้นพบของการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า จุดเด่นของเกษตรกรในสายโซ่การผลิตพลาสติก GI บางบ่อทั้งในกลุ่มที่มีความพร้อมและกลุ่มที่ต้องพัฒนา คือ การมีภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดส่งต่อจากรุ่นบรรพบุรุษในการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกในทั้ง 4 อำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ แต่ยังขาดการรวมกลุ่ม พบปะและแลกเปลี่ยนทั้งด้านภูมิปัญญาและแนวทางการอนุรักษ์พลาสติก

ดังนั้นการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกในกลุ่มเกษตรกรทั้ง 4 อำเภอ โดยมีคนรุ่นใหม่เข้าร่วมสืบสาน ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีของกลุ่มเกษตรกรจากต่างอำเภอ ต่างวัยแต่หัวใจเดียวกัน จึงเป็นแนวทางสร้างสรรค์ให้เกิดการรวมกลุ่มและทำให้การขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่ขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ ความคาดหวังทางสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของผู้เลี้ยง/ผู้แปรรูปพลาสติกบางบ่อ การยกระดับการผลิตเพื่อนำไปสู่มาตรฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของพลาสติกบางบ่อที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นประเด็นสำคัญ

ดังนั้นหน่วยงานที่ขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมแรงจูงใจให้กับกลุ่มเกษตรกรในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ผลิต/ผู้แปรรูป

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานสนับสนุนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ความคาดหวังของเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจ ในการที่จะมีรายได้เพิ่มจากพลาสติก จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตและการแปรรูปพลาสติกเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานของการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ดังนั้นหน่วยงานสนับสนุนการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อควรหนุนเสริมให้เกิดช่องทางการจัดจำหน่ายพลาสติก GI ให้เกิดความหลากหลาย ทั้งจากตลาดออนไลน์ ตลาดสีเขียว ตลาดต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการด้านการตลาด โดยคนหนุ่มสาวในชุมชน เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาของสมุทรปราการร่วมไปด้วย

ข้อเสนอแนะต่อจังหวัดสมุทรปราการ

ความคาดหวังของเกษตรกรที่จะยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ ทั้งสายโซ่การผลิตมีจุดเริ่มต้นที่การปรับปรุงขนาดของบ่อเลี้ยงให้มีขนาดเล็กลง เพื่อให้สามารถจับปลาได้ในปริมาณที่เหมาะสมกับการแปรรูปในแต่ละรอบการผลิต และการมีห้องเย็นเพื่อใช้ในการเก็บปลาเพื่อแปรรูป

ดังนั้นจังหวัดสมุทรปราการควรดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมอาหารปลอดภัย โดยการสนับสนุนให้เกิดการเลี้ยงปลาผลิตด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วยการพินหญ้า และการส่งเสริมให้สามารถจับพลาสติกขายได้ตลอดปี ด้วยการสนับสนุนทุนในการปรับลดขนาดบ่อเลี้ยงปลาและการมีห้องเย็นในชุมชนที่บริหารจัดการแบบคินทุนให้แก่จังหวัดเพื่อให้สามารถแปรรูปพลาสติกได้ด้วยภูมิปัญญาของชาวสมุทรปราการเอง และเพื่อให้พลาสติก GI ขายตลอดปี

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นในช่วงที่กำลังดำเนินการเพื่อขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความคาดหวังของกลุ่มเกษตรกรเท่านั้น ซึ่งในอนาคตหากการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกสำเร็จลุล่วง จะมีเกษตรกรทั้งผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปมาขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรเกิดข้อกังวลว่าการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในชุมชนอันเนื่องมาจากการกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม

ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ เพื่อทราบถึงข้อมูลในเชิงลึกและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของพลาสติกบางบ่อให้อยู่คู่จังหวัดสมุทรปราการและประเทศไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา.(2549). คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. กรมทรัพย์สินทาง ปัญญา:กรุงเทพฯ.
- กฤษฎี ใจปัญญา ,วรทัศน์ อินทร์คัมพร และสุรพล เศรษฐบุตร.(2562). ความคาดหวังของเกษตรกรต่อโครงการ
ปลูกปาล์มน้ำมันล้านนา จำกัด จังหวัดเชียงราย.วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร. ปีที่ 36 ฉบับที่ 1
เดือน มกราคม-เมษายน 2562 หน้า 95-103.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. (2551). กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริม การส่งออก
และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น.สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) :กรุงเทพฯ.
- น้ำผึ้ง มีศีลและคณะ.(2561). เอกลักษณะของพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการในมุมมองของที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การ
ผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ.พ : สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) :กรุงเทพฯ.
- ธนพจน เอกโยคยะ.(2547). กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (การใช้ชื่อ
ท้องถิ่นแสดงบนฉลากสินค้าเพื่อระบุแหล่งกำเนิดของสินค้า). ทีชซิงทอยส์.:กรุงเทพฯ.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ.(2536). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. :
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.:กรุงเทพฯ.
- บังอร ทองท้วม. (2552). ความคาดหวังของเกษตรกรต่อบทบาทการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรของหมอดินอาสา
ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:กรุงเทพฯ.
- บุญชัย รัชชัญญาภรณ์.(2546). ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการพัฒนาอาชีพการเกษตรในพื้นที่ โครงการ
ชลประทานห้วยหลวง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:กรุงเทพฯ.
- ประทานทิพย์ กระมล กุศล ทองงาม และพฤกษ์ ยิบมันตะสิริ. (2548). การตัดสินใจและความคาดหวังของ
เกษตรกรต่อการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาร์เกตของพืชผักปลอดสารพิษ .รายงานการประชุมวิชาการ ศวพค.
ปี 2549 ระหว่าง 22-23 กันยายน 2549 ณ โรงแรมกรีนเลค รีสอร์ท เชียงใหม่, 76-84.
- Berry, L. L., Zeithaml, V. A., & Parasuraman, A. (1990). Five imperatives for improving service
quality. *MIT Sloan Management Review*, 31(4), 29.
- Getzels, J. W. (1974). Images of the classroom and visions of the learner. *The School
Review*, 82(4), 527-540.
- Vroom, V., Porter, L., & Lawler, E. (2005). Expectancy theories. *Organizational behavior*, 1, 94-113.

ภาคผนวก

1. บทความสำหรับเผยแพร่

ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ Famer's Expectation on the registration geographical indications on Pla Salid Bangbo

น้ำผึ้ง มีคิล^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวัง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ โดยการนำวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นหลักผสมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อค้นพบจากการวิจัยคือ ในช่วงต้นของการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนปลาสดจังหวัดสมุทรปราการให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เกษตรกรมีความคาดหวังทั้งด้านรายได้และด้านสังคมในระดับปานกลาง แต่เมื่อดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตจนสามารถจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พบว่า เกษตรกรที่มีศักยภาพในการขอใช้ตราสัญลักษณ์ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความคาดหวังทางด้านสังคม ในระดับมาก ในขณะที่ความคาดหวังทางเศรษฐกิจยังอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมุ่งเน้นประเด็นในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเลี้ยงและแปรรูปแบบชาวสมุทรปราการ การปรับปรุงบ่อปลา การยกระดับการแปรรูปด้วยการสร้างห้องเย็นในชุมชน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เลี้ยงและผู้แปรรูปปลาสดบางบ่อแท้ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรในการขอใช้และรักษามาตรฐานการผลิตปลาสดบางบ่อตามที่ขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

คำสำคัญ : ความคาดหวัง, ปลาสดบางบ่อ, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

Abstract

The purpose of this research was to identify the expectation, problem and famer development guidelines on the registration geographical indications on Pla Salid Bangbo. This reseach used mixed method, essentially by quantitative method and bled by qualitative method. The findings was on the beginning of the process to develop and create value added of Pla Salid, Samutprakarn province to registration geographical indications. Famer had a moderate level of expectation toward income and social. When there have develop the supply chain to success on registration geographical indications. Famer who want to use geographical indications had a high

¹ อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
E-mail : gearfang@gmail.com

level of expectation toward social. In the other hand farmer had a moderate level of expectation toward income. So that relate agency must have support to case the standard of geographical indication, focus on conversation on local wisdom of raising and processing by Samutprakarn's wisdom. Rework Pla Salid pond, improve the processing by create community's cold room, propagate and make a famous for fishman and processor to well-known alongside raise the price so that create farmers' motivate to using and treating geographical indications

Keywords: Expectation, Pla Salid Bangbo (Gourami fish Bangbo), Geographical Indications

บทนำ

ปลาสดถือเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่โดดเด่นที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัดสมุทรปราการได้เสนอแนวทางการพัฒนาและกรอบการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นเรื่องการตลาด การสร้างการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตร และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน และจากการประชุมระดมสมองในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนปลาสดจังหวัดสมุทรปราการ ณ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2561 โดยมีตัวแทนจากกลุ่มผู้เลี้ยงปลา ผู้แปรรูปปลาจากอำเภอต่างๆ ผู้บริหารและหน่วยงานจากภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ได้นำมาสู่ประเด็นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจปลาสดโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ปลาสดบางบ่อ

จากการศึกษาวิจัยพัฒนานวัตกรรมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจปลาสดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ร่วมกับของผู้ที่อยู่ในห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจปลาสดจังหวัดสมุทรปราการและพบว่า การเพาะเลี้ยง การแปรรูปปลาสดมีความสัมพันธ์กับแหล่งทางภูมิศาสตร์ซึ่งสามารถนำไปสู่การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของปลาสดจังหวัดสมุทรปราการในนามของปลาสดบางบ่อได้ ซึ่งจะเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าปลาสดให้เป็นที่ยอมรับและสร้างรายได้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตซึ่งปลาสดจังหวัดสมุทรปราการสามารถขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งผู้แปรรูปปลาสด ควรใช้กรรมวิธีในการแปรรูป กรรมวิธีในการตากแห้งปลาสดซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสมุทรปราการ และเป็นไปตามสูตรที่ได้มีการถ่ายทอดจากคนในชุมชน เพื่อที่จะคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของปลาสดจังหวัดสมุทรปราการและมีการคัดสรรหน่วยงานเพื่อทำรับผิดชอบและทำหน้าที่ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ทั้งนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของปลาสดบางบ่อจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงความคาดหวังของเกษตรกรที่จะเกิดขึ้นทั้งในแง่ของทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่ทำการผลิตและแปรรูปปลาสดบางบ่อ ด้วยความเข้าใจและความตระหนักถึงฉันทามติของชุมชน ตลอดจนเข้าใจถึงความต้องการและรูปแบบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจะทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กระบวนการหาทางออกในกรณีที่เกิดวิกฤติความขัดแย้ง ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ปลาสดบางบ่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความคาดหวัง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยมุ่งประเด็นการศึกษาไปในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติก ได้แก่ อำเภอบางบ่อ บางพลี เมืองสมุทรปราการและบางเสาธง

การทบทวนวรรณกรรม

จังหวัดสมุทรปราการมีการเพาะเลี้ยงพลาสติกมาตั้งแต่โบราณกาล อีกทั้งยังเป็นตลาดพลาสติกแห่งที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ จึงนับเป็นสายโซ่การผลิตพลาสติกที่ครบวงจร โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ธุรกิจเพาะพันธ์และอนุบาลลูกปลา เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ผู้ค้าคนกลางหรือผู้รวบรวม ผู้แปรรูป ผู้ค้าปลีก/แม่ค้าปลาแห่ง ทั้งนี้จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานประมงจังหวัดสมุทรปราการ(2559) พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงพลาสติกในเขตอำเภอบางบ่อลดลงจากปี 2556 จำนวน 367 ราย เหลือเพียง 282 ราย ในปี 2559 ปริมาณการผลิตพลาสติกบางบ่อลดลงจาก 1.2 ล้านกิโลกรัมในปี 2556 เหลือเพียง 1.1 ล้านกิโลกรัมในปี 2559 ทั้งนี้มีภาวะทางน้ำส่งผลให้มีสารพิษตกค้างในตัวพลาสติกจนทำให้ไม่สามารถส่งออกพลาสติกแห่งไปยังต่างประเทศได้ ทั้งนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงพลาสติกที่เหลืออยู่ยังไม่มีกรรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นพอจึงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาจากพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อที่บ่อปลาแบบผูกขาด จึงทำให้ราคาขายพลาสติกหน้าบ่อมีราคาต่ำปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการซึ่งพลาสติกเป็นสัตว์เศรษฐกิจสำคัญ

ความพยายามในการสร้างนวัตกรรมพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มมูลค่าของห่วงโซ่เศรษฐกิจพลาสติกบางบ่อตามยุทธศาสตร์ส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการได้ดำเนินการมาในปี 2561- 2562 เพื่อพัฒนาและยกระดับการผลิตพลาสติกเพื่อขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งนี้กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ และ จักรกฤษควรพจน์และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (2551) ระบุถึงประโยชน์ของการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าจะก่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคมิให้สับสนหลงผิด (Misleading) เกี่ยวกับพื้นที่แหล่งกำเนิดของสินค้า และต้องเสียหายเนื่องจากบริโภคสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ การคุ้มครองผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้า เพื่อมิให้ชื่อเสียงและความนิยม (Goodwill) ของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าของตนต้องสูญสิ้นไป อันเนื่องมาจากการที่บุคคลอื่นใดใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ถูกต้องและการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะช่วยลดปัญหาแรงงาน

สิ่งที่จะนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้นั้น จะต้องมีความสมบัติ ดังนี้ 1) ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายใด ๆ ที่สามารถใช้แสดงถึงแหล่งพื้นที่ โดยแหล่งทางภูมิศาสตร์นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามเขตปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ เท่านั้น แต่อาจเป็นชื่อภูมิศาสตร์ในลักษณะอื่น ๆ ได้ 2) ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับสินค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ผลิตจากแหล่งพื้นที่นั้นได้ เช่น ไข่เค็มไชยา ผู้บริโภคจะนึกถึงคุณภาพหรือลักษณะของไข่เค็มที่มีลักษณะฟองโต ไข่แดงใหญ่ เป็นมันเยิ้ม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เองผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนจะต้องบรรยายให้เห็นถึงแหล่งพื้นที่นั้นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสินค้านั้นอย่างไร ลักษณะเด่นของสินค้า

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มาจากพื้นที่การผลิตนั้นมีความแตกต่างจากสินค้าเดียวกันที่มาจากพื้นที่อื่นอย่างไร 3) ไม่เป็นชื่อสามัญ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จำเพาะขึ้นทะเบียนได้นั้นจะต้องไม่มีลักษณะเป็นชื่อสามัญของสินค้า ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องไม่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่าเป็นชื่อที่ใช้เรียกขานสินค้าชนิดนั้น 4) ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงานของประชาชน พระราชบัญญัติได้ห้ามมิให้มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงานของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ เช่น การนำเอาชื่อทางภูมิศาสตร์มาขึ้นทะเบียนโดยไม่สุจริต 5) เงื่อนไขสำคัญในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้แก่ คุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอื่น ๆ ของสินค้าที่จะใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นหรือสถานที่ภูมิศาสตร์นั้น ตัวอย่างเช่น กรณีของไข่เค็มไชยาที่มีลักษณะเฉพาะที่หนักซิมทั้งหลายติดใจคือไข่แดงที่ใหญ่และแดงสดนั้น เป็นผลมาจากอาหารตามธรรมชาติที่เปิดกินและมีอยู่เฉพาะในท้องถิ่นนั้นเท่านั้น ดังนั้น แม้จะนำไปแปรรูปเดียวกันไปเลี้ยงที่จังหวัดอื่น ก็จะไม่ได้ไข่ที่มีลักษณะเดียวกันกับที่ได้จากการเลี้ยงในอำเภอไชยา เช่นนี้ถือได้ว่าคุณภาพของไข่เค็มไชยานั้นมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นนั้นแล้ว

ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ 1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น 2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า 3) กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ทั้งนี้ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนได้แก่ ผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นและผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวกับสินค้านั้น

ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ผู้ยื่นคำขอประกอบด้วย 1. จังหวัดสมุทรปราการ 2. บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสมุทรปราการ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด 3. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 4. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ และ 5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อ และแปรรูป ทั้งนี้เกษตรกรในพื้นที่จะเป็นผู้ขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ซึ่งความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อตามทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom) หรือ ความต้องการที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปจนถึงอนาคต เป็นการคาดคะเนถึงสิ่งที่จะมากระทบต่อการรับรู้ของมนุษย์ โดยใช้ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นตัวบ่งบอกจะเป็นตัวกำหนดให้เกษตรกรแสดงพฤติกรรมในการผลิตและแปรรูปพลาสติกให้ได้ตามมาตรฐานของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นหลักในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อโดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม จำนวน 454 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 26 ราย เพื่อให้สามารถค้นพบทั้งประเด็นหลักที่ต้องการและเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆ ที่อยู่นอกเหนือประเด็นที่ต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการแปลงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องได้โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) จากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันและวิเคราะห์เชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาอีตหลักตรรกะเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

การศึกษาคความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จัดทำขึ้นใน 2 ระยะควบคู่ไปกับโครงการวิจัยอื่น ๆ ในชุดโครงการวิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการจำแนกความคาดหวังออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยทำการสำรวจความคาดหวังใน 2 ระยะ กล่าวคือ

ระยะที่ 1 ในช่วงเวลาที่มีการดำเนินการพัฒนามาตรฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งพลาสติกสดและพลาสติกตากแห้ง โดยการยกระดับการเลี้ยงปลา การแปรรูปและรสชาติพลาสติกทั้งจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การผลิตพลาสติกบางบ่อ จำนวน 454 ราย ด้วยการตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความเข้มแข็งของชุมชนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2.) ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกันทั้งในเรื่องของการอาชีพ และรายได้ ทั้งนี้เกษตรกรมีความกังวลใจหากเกิดการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ อาจจะนำมาซึ่ง การไม่สามารถผลิตพลาสติกที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ อันเนื่องมาจาก พื้นที่เลี้ยงปลาในปัจจุบันลดลง ผู้เลี้ยงปลาขาดแคลนทั้งองค์ความรู้และเงินทุนในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยง ผู้แปรรูป/ผู้ขายสามารถสมมติหรือรับสมอ้างว่าเป็นพลาสติกบางบ่อ(แท้) ได้ และผู้บริโภคไม่สามารถจำแนกความแตกต่างได้ นอกจากนี้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่ออาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของชุมชนมากกว่าผลดี หากไม่สามารถกระจายผลประโยชน์จากกลุ่มผู้ขายไปสู่กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ได้

ระยะที่ 2 จากผลการศึกษาคความคาดหวังของเกษตรกรในระยะที่ที่ผ่านมา เป็นมูลเหตุที่น่าสนใจที่นักวิจัยได้ทำการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมในการเสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 19 ราย ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทางโทรศัพท์และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งทางด้านอายุที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ความเกี่ยวพันกับการผลิตพลาสติกไม่ต่ำกว่า 20 ปี มีช่องทางการจัดจำหน่ายพลาสติกเป็นของตนเอง ทั้งนี้ ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ ยังอยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาวะหนี้สินของครอบครัว ตลาดในการซื้อขายพลาสติก GI ในประเทศไทยมีมากขึ้น ตลาดขายพลาสติก GI ในต่างประเทศ มีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI เพิ่มมากขึ้น การกตราคารับซื้อพลาสติกลดลง เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและตั้งราคาพลาสติก GI คนในชุมชนทุกฐานะเศรษฐกิจมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการขอใช้ตรา GI การกระจายรายได้จากการขายพลาสติก GI ไปสู่ผู้เลี้ยงปลามีมากขึ้น ยกเว้นเพียงความ

คาดหวังในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายได้จากการขายพลาสติก เพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งปฏิกูลศาสตร์

ความคาดหวังต่อการขอใช้ตรา GI	ความคาดหวัง			ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1.รายได้จากพลาสติกสูงขึ้น	15	2	3	2.60	0.36	มาก
2. ภาวะหนี้สินของครอบครัวลดลง	13	5	6	2.29	0.18	ปานกลาง
3.ตลาดในการซื้อขายพลาสติก GI ในประเทศไทยมีมากขึ้น	16	1	9	2.27	0.29	ปานกลาง
4.มีตลาดขายพลาสติก GI ในต่างประเทศ	10	0	6	2.25	0.31	ปานกลาง
5.มีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI เพิ่มมากขึ้น	13	1	12	2.04	0.26	ปานกลาง
6.การกตราคารับซื้อพลาสติกลดลง	12	8	5	2.28	0.14	ปานกลาง
7.เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองและตั้งราคาพลาสติก GI	12	5	9	2.12	0.14	ปานกลาง
8. คนในชุมชนทุกฐานะเศรษฐกิจมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการขอใช้ตรา GI	16	1	8	2.32	0.30	ปานกลาง
9. การกระจายรายได้จากการขายพลาสติก GI ไปสู่ผู้เลี้ยงปลามีมากขึ้น	11	4	11	2.00	0.16	ปานกลาง
รวม				2.24	0.24	ปานกลาง

ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งปฏิกูลศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย, การปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ, พลาสติก GI ได้รับความนิยม, การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ

ความคาดหวังต่อการขอใช้ตรา GI	ความคาดหวัง			ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1.คนในครอบครัวหันมาทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกมากขึ้น	10	6	10	2.00	0.09	ปานกลาง
2.การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI	14	10	2	2.46	0.24	มาก
3.เกษตรกรรวมกลุ่มวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก GI	15	1	9	2.24	0.28	ปานกลาง
4.ผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย	18	0	3	2.71	0.46	มาก
5.พลาสติก GI ได้รับความนิยม	20	1	5	2.58	0.39	มาก
6.ความขัดแย้งของเกษตรกรเพื่อแย่งชิงประโยชน์จากพลาสติก GI มีน้อยลง	12	0	12	2.00	0.29	ปานกลาง
7. การป้องกันผู้ที่แอบอ้างใช้ชื่อพลาสติกบางบ่อ	12	7	6	2.24	0.13	ปานกลาง
8.มีการปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ	19	2	4	2.60	0.37	มาก
9.มีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ	15	6	4	2.44	0.23	มาก
รวม				2.36	0.27	มาก

การศึกษาศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ซึ่งสามารถประมวลได้จากการชั่งกั่วงวลของกลุ่มเกษตรกร พบว่า

1. ศักยภาพของเกษตรกรที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ เกษตรกรมีความผูกพันกับการผลิตพลาสติกแบบดั้งเดิม พิจารณาได้จากช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่มากกว่า 20 ปี แม้ว่าจะประสบปัญหาทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และรายได้จากพลาสติก เกษตรกรเหล่านี้ยังคงประกอบอาชีพด้วยความเพียรเพราะรักในอาชีพของบรรพบุรุษ มีความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนทั้งการเลี้ยงและแปรรูปเพื่อให้ได้มาตรฐาน GI

2. ปัญหาและความต้องการในการหนุนเสริมของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ สามารถจำแนกกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 เกษตรกรที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบกับอุปสรรคทั้งทางด้านรูปแบบของบ่อเลี้ยงที่มีขนาดใหญ่ทำให้ต้องจับพลาสติกได้เพียงปีละครั้ง เพื่อขายได้ราคาตามที่พ่อค้ากำหนด การขาดแคลนแรงงานทั้งในระดับครัวเรือนคือคนรุ่นใหม่ และการขาดแคลนการหนุนเสริมทางเทคโนโลยีในการผลิตแปรรูปและการตลาด

2.2 เกษตรกรที่ต้องการพัฒนาเพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ประสบกับอุปสรรคการขาดการรวมกลุ่ม การขาดแคลนเงินทุน องค์ความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาการผลิตพลาสติก

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อในระยะเริ่มต้นของการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ เกษตรกรจำนวน 454 ราย มีความคาดหวังในระดับปานกลางทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ แต่เมื่อได้ดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังกล่าวไปจนจนสามารถกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเพื่อขอยื่นจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในระยะสุดท้ายจำนวน 26 ราย มีความความและประสงค์ที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ จำนวน 19 ราย ทั้งนี้ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ ยังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้เลี้ยง / ผู้แปรรูปพลาสติก GI มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย, การปรับปรุง/ยกระดับการผลิตพลาสติกบางบ่อ, พลาสติก GI ได้รับความนิยม, การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวเพื่อขอใช้ตรา GI และมีการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยง/แปรรูปพลาสติกบางบ่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานของประทานทิพย์ กระทบ (2548) ที่พบว่า การตัดสินใจและความคาดหวังของเกษตรกรต่อการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาเก็ตของพืชผักปลอดสารพิษไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านรายได้เป็นสำคัญ ทั้งนี้หากวิเคราะห์จากภูมิหลังของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรเหล่านี้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกมากกว่า 20 ปีทำให้เกิดความรักและความผูกพันกับอาชีพ มีภูมิปัญญาทั้งจากการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกแบบดั้งเดิม แรงจูงใจหลักของการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และต้องการเผยแพร่ให้พลาสติกบางบ่อเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและมีการสืบสานทั้งการเลี้ยงและการแปรรูปตามกรรมวิธีดั้งเดิมและยังคงเอกลักษณ์ของพลาสติกบางบ่อไว้คู่สังคมไทย ซึ่งหน่วยงานที่ขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ควรนำประเด็นที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อสร้างมาตรการในการส่งเสริมและอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อที่มีสายโซ่การผลิตอยู่ในทั้งอำเภอบางบ่อ บางพลี เมืองและบางเสาธงควบคู่ไปกับการยกระดับการเลี้ยงและการแปรรูปพลาสติกบางบ่อที่ได้มาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้เกษตรกรสามารถขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ คือ การสนับสนุนเงินทุนให้สามารถปรับปรุงบ่อปลาให้มีขนาดเล็กกลง และ การสร้างห้องเย็นเพื่อใช้เก็บพลาสติกที่จับจากบ่อในชุมชนแทนการขายปลาทั้งหมดบ่อให้พ่อค้าคนกลาง ตลอดจนการยกระดับรายได้จากการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกให้ถึงมือเกษตรกรตัวจริง การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม การหนุนเสริมทางเทคโนโลยีและการถอดบทเรียน/ภูมิปัญญาด้านพลาสติกให้กับเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา.(2549). คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. กรมทรัพย์สินทาง ปัญญา:กรุงเทพฯ.
- กฤษฎี ใจปัญญา ,วรทัศน์ อินทร์คัมพร และสุรพล เศรษฐบุตร.(2562). ความคาดหวังของเกษตรกรต่อโครงการ
ปลูกปาล์มน้ำมันล้านนา จำกัด จังหวัดเชียงราย.วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร. ปีที่ 36 ฉบับที่ 1
เดือน มกราคม-เมษายน 2562 หน้า 95-103.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์ บัณฑิต เศรษฐศิโรตม์. (2551). กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริม การ
ส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น.สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) :
กรุงเทพฯ.
- น้ำผึ้ง มีศีล และคณะ.(2561). เอกลักษณ์ของปลาสดจังหวัดสมุทรปราการในมุมมองของที่เกี่ยวข้องกับสายโซ่การ
ผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ.พ : สำนักงานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) :กรุงเทพฯ.
- บังอร ทองท่วม. (2552). ความคาดหวังของเกษตรกรต่อบทบาทการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรของหมอดินอาสา
ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:กรุงเทพฯ.
- บุญชัย รัชชัญญารัตน์.(2546). ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการพัฒนาอาชีพการเกษตรในพื้นที่ โครงการ
ชลประทานห้วยหลวง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:กรุงเทพฯ.
- ประทานทิพย์ กระทบล กุศล ทองงาม และพฤกษ์ ยิบมันตะสิริ. (2548). การตัดสินใจและความคาดหวังของ
เกษตรกรต่อการเข้าสู่ตลาดไฮเปอร์มาร์เกตของพืชผักปลอดสารพิษ .รายงานการประชุมวิชาการ ศวพท.
ปี 2549 ระหว่าง 22-23 กันยายน 2549 ณ โรงแรมกรีนเลค รีสอร์ท เชียงใหม่, 76-84.
- Berry, L. L., Zeithaml, V. A., & Parasuraman, A. (1990). Five imperatives for improving service
quality. MIT Sloan Management Review, 31(4), 29.
- Getzels, J. W. (1974). Images of the classroom and visions of the learner. The School
Review, 82(4), 527-540.
- Vroom, V., Porter, L., & Lawler, E. (2005). Expectancy theories. Organizational behavior, 1, 94-113.

2.วัตถุประสงค์ กิจกรรมในโครงการและการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์
โครงการวิจัย เรื่อง ความคาดหวังของเกษตรกรในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	กิจกรรม		ผลการวิจัย	ผลผลิต (output)/ ผลลัพธ์ (outcome)	ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
	กิจกรรมที่ตั้งไว้	ผลการดำเนินการ			
1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่เกิดจากการ 2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรที่ต้องการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ	1.การจัดเก็บแบบสอบถาม 2. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3.การจัดประชุมเฉพาะเรื่องใน 4 อำเภอ 4.การจัดเวทีประชาพิจารณ์	ดำเนินการได้ครบตามที่ตั้งไว้ ร่วมกับโครงการวิจัยของคณะวิทยาศาสตร์ ปรับเปลี่ยน การจัดเก็บสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการร่วมกับโครงการวิจัยอื่นๆในชุดโครงการวิจัยเดียวกันของ มฉก.	- ระยะเริ่มต้นของการเพิ่มมูลค่าเพื่อขับเคลื่อนพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง - ระยะที่มีการยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมในการขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ด้านเศรษฐกิจ ยังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก - หน่วยงานที่ขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ควรนำประเด็นที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อสร้างมาตรการในการส่งเสริมและอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อการสนับสนุนเงินทุนให้สามารถปรับปรุงบ่อปลาให้มีขนาดเล็กลง และ การสร้างห้องเย็นเพื่อใช้เก็บพลาสติกที่จับจากบ่อในชุมชนแทนการขายปลาทั้งหมดบ่อให้พ่อค้าคนกลาง ตลอดจนการยกระดับรายได้จากการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกให้ถึงมือเกษตรกรตัวจริง การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มการหนุนเสริมทางเทคโนโลยีและการถอดบทเรียน/ภูมิปัญญาด้านพลาสติกให้กับเกษตรกร	- ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ - ทางเลือกและแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรกลุ่มต่างๆภายหลังการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ	1.เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา สลิ 2.เกษตรกรผู้ประกอบการแปรรูปปลา สลิ 3.หน่วยงานที่ขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ 4. หน่วยงานสนับสนุน เช่น พาณิชย์จังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นต้น 5.จังหวัดสมุทรปราการ

3.รายงานสรุปการเงินในรอบ 12 เดือน

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน.....ดร.น้ำผึ้ง มีศิริ.....

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่..... 1 พ.ย. 61ถึงวันที่.....31 ต.ค. 62.....

รายจ่าย

หมวด (ตามสัญญา)	รายจ่ายสะสม จากรายงาน ครั้งก่อน (1)	ค่าใช้จ่ายงวด ปัจจุบัน (2)	รวมรายจ่าย สะสม จนถึงงวด ปัจจุบัน (3) = (1) + (2)	งบประมาณ ที่ตั้งไว้ ตามสัญญา (4)	คงเหลือ (หรือ เกิน) (5) = (4) - (3)
หมวดค่าจ้าง	0	20,000	20,000	20,000	0
หมวดค่าใช้สอย	0	82,538	70,118	167,580	97,462
หมวดค่าวัสดุ	0	12,420	12,420	12,420	0
รวม	0	102,538	102,538	200,000	97,462

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินคงเหลือ

จำนวนเงินที่ ได้รับ	จำนวน (บาท)	วันที่ได้รับ	ค่าใช้จ่าย	จำนวน (บาท)
งวดที่ 1	100,000	28 ม.ค. 2562	งวดที่ 1	61,488
งวดที่ 2	80,000	11 ก.ย. 2662	งวดที่ 2-	21,050
งวดที่ 3	-	-	งวดที่ 3	20,000
ดอกเบี้ย ครั้งที่ 1	55.56			
ดอกเบี้ย ครั้งที่ 1	74.98			
ดอกเบี้ย ครั้งที่ 1	9.37			
รวมเงินที่ได้รับ	180,140		รวมรายจ่าย	102,538
คงเหลือเงินในบัญชีโครงการ (รวมเงินที่ได้รับ - รวม รายจ่าย)			77,602..... บาท

* พร้อมสำเนาสมุดบัญชีธนาคารแยกจากเล่มรายงานวิจัย*

4. การบูรณาการด้านเรียนการสอนกับการวิจัย

วิชา SW 2283 ปัญหาสังคม การพัฒนาสังคม ความมั่นคงของมนุษย์ทำการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของเกษตรกรต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ

ขั้นเตรียมการ การบรรยายให้มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ - ภูมิประเทศ เศรษฐกิจ - เชื้อชาติ ภูมิสังคม วัฒนธรรม ประเพณีไทยในแต่ละภาค

การบรรยายถึงประวัติของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย สภาภูมิประเทศ สังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ ตามคำขวัญของจังหวัด เพื่อดึงเข้าสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติก ปัญหาและอุปสรรคในสายโซ่การผลิตพลาสติก และผลประโยชน์หรือคุณค่าที่จะเกิดขึ้นหากมีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ

ขั้นดำเนินการ การบูรณาการแบบสอบถามความคาดหวังของเกษตรกรในสายการผลิตพลาสติกทั้ง 4 อำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ คือ บางบ่อ บางเสาธง บางพลีและอำเภอมือง ทั้งนี้ นักศึกษาในรายวิชา SW 2283 ได้จัดเก็บแบบสอบถามจากเกษตรกรจำนวน 454 ราย ในช่วงระหว่างวันที่ 1- 10 เมษายน 2562

ขั้นการตรวจสอบ หลังจากที่นักศึกษาจัดเก็บแบบสอบถามความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อและได้มีการวิเคราะห์ผลของแบบสอบถามดังกล่าว ในชั้นเรียนได้มีการสรุป แลถอดบทเรียนที่สอดคล้องกับเนื้อหาในรายวิชา sw2283 ดังนี้

การเลี้ยงพลาสติกแบบชาวสมุทรปราการ คือ การเลี้ยงในดินเกิดจากตะกอนทะเล มีการพินทุ์มาแล้วหมักให้เกิดไรแดงเพื่อเป็นอาหารของพลาสติก

การแปรรูปพลาสติก ทำได้ 2 แบบ คือ พลาสติกแตกเดี่ยวและพลาสติกหอม

ความคาดหวังของเกษตรกรต่อการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ทั้งทางด้านรายได้ และด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากการพูดคุยสอบถามถึงความกังวลใจของเกษตรกรโดยนักศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ ไม่มีทั้งเงินทุนและองค์ความรู้ที่จะยกระดับการเลี้ยงและแปรรูปเพื่อให้ได้มาตรฐานขอสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้ชุดโครงการวิจัยการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพลาสติกจังหวัดสมุทรปราการ นำไปพัฒนากระบวนการปฏิบัติการวิจัยต่อไป

คุณค่าที่ได้รับจากการลงสนามวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพภูมิประเทศของสมุทรปราการ ทั้งเมืองและชนบท
2. กรรมวิธีการเลี้ยงและแปรรูปพลาสติกบางบ่อ
3. ปัญหาการปลอมปนของพลาสติกจากจังหวัดอื่น
4. ความอรร่อยของพลาสติกบางบ่อที่คู่ควรกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

5. ภูมิปัญหาและสภาพภูมิประเทศที่เป็นอัตลักษณ์ของการเลี้ยงปลาที่ไม่มีกลิ่นคาว และเนื้อเหนียว
6. ความจำเป็นเร่งด่วนที่เกษตรกรพึงได้รับเพื่อให้ปลาสดบางบ่ออยู่คู่สังคมไทย

ชั้นปรับปรุง นักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงกระบวนการลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทของจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

1. ควรมีการนัดหมายกลุ่มเกษตรกรล่วงหน้า โดยการโทรศัพท์นัดหมาย
2. ควรจัดให้มีรถเพื่อบริการรับส่งนักศึกษา เนื่องจากร้านค้าในเขตคลองด่านมีรถบรรทุกวิ่งจำนวนมาก และถนนไม่เหมาะแก่การเดินเท้าเนื่องจากพบปัญหาเรื่องสุนัข

ทั้งนี้อาจารย์ประจำวิชาจะได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนในปีการศึกษาต่อไป

